

Een goede keuze maken is lastig

Een onderzoek naar de keuzes van autochtone en allochtone laagopgeleide jongeren in hun beroepsopleiding, loopbaan en hun tevredenheid hiermee als volwassene.

Masterscriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Student: Indah van der Ham
Studentnummer: 373080
E-mailadres: 373080ih@eur.nl

Scriptiebegeleider: dr. Th.W.M. Veld
Tweede lezer: prof. dr. J.P.L. Burgers

Datum: 10 augustus 2015
Versie: definitief

Voorwoord

Dit onderzoek is verricht in het kader van het afronden van mijn master sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Het verrichten van het onderzoek was een leerzame ervaring voor mij. Het onderzoek kende vele leuke momenten en af en toe ook minder leuke momenten. Het respondentenonderzoek heb ik als inspirerend en verhelderend ervaren. Ik vond het erg interessant om te onderzoeken hoe de respondenten hun beroepsopleiding- en loopbaankeuze hebben gemaakt en of zij hier achteraf tevreden mee zijn.

Graag wil ik Theo Veld bedanken voor zijn feedback en zijn kritische blik op dit onderzoek.

In het bijzonder wil ik de veertien respondenten die meegewerkt hebben aan dit onderzoek bedanken voor hun openheid en verhelderende antwoorden.

Indah van der Ham
Rotterdam, augustus 2015

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	7
2.1 Verschuiving van industriële naar postindustriële samenleving	7
2.1.1 Definitie van biografie	7
2.1.2 De standaard-, keuze- en knutselbiografie	8
2.1.2.1 De drie biografieën toegespitst op Nederland	8
2.2 Onderwijsloopbaankeuzes	9
2.3 Beroepskeuzes	9
2.3.1 Opvattingen over beroepskeuze	11
2.4 Tevredenheid met werk en privéleven	11
3. Theoretische verwachtingen	13
3.1 De ideaaltypische biografieën	13
3.2 Theoretische verwachtingen bij de drie typen biografieën	13
4. Maatschappelijke en wetenschappelijk relevantie	15
4.1 Maatschappelijke relevantie van dit onderzoek	15
4.2 Wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek	15
5. Methodologie van materiaal verzameling	17
5.1 Biografische interviews	17
5.2 Werving en selectie van de respondenten	17
5.3 Introductie van onderwerp aan respondent	18
5.4 Interviewleidraad	18
5.5 Methode van analyseren van interviewmateriaal	19
6. Analyse van het interviewmateriaal	20
6.1 Standaardbiografie	20
6.1.1 Respondentengroep standaardbiografie	20
6.1.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep	21
6.1.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een standaardbiografie	21
6.1.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een standaardbiografie	23
6.1.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in beroepsloopbaan	23
6.1.4 Overall patroon van respondenten met een standaardbiografie	24
6.2 Keuzebiografie	24
6.2.1 Respondentengroep keuzebiografie	25
6.2.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep	25
6.2.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een keuzebiografie	26
6.2.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een keuzebiografie	28
6.2.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in beroepsloopbaan	29
6.2.4 Overall patroon van respondenten met een keuzebiografie	30
6.3 Knutselbiografie	31
6.3.1 Respondentengroep knutselbiografie	31
6.3.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep	32
6.3.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een knutselbiografie	34
6.3.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een knutselbiografie	35
6.3.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in beroepsloopbaan	36
6.3.4 Overall patroon van respondenten met een knutselbiografie	37
6.4 Resumé	38
7. Conclusie	41
8. Discussie	44
8.1 Implicatie van onderzoeksresultaten voor theoretisch debat	44
8.2 Beperkingen van dit onderzoek	45

8.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	46
9. Literatuurlijst.....	47
<u>Bijlagen</u>	
Bijlage I Topiclijst interviews.....	49
Bijlage II Tabel met opleidingen en banen van de respondenten	50

1. Inleiding

“Laagopgeleide jongeren volgen duidelijk hun hart bij de keuze voor bepaalde beroepen. Andere factoren doen er minder toe. Ze stellen zich niet de vraag of ze met hun opleiding ook werk kunnen vinden” (Trouw, 29 december 2007).

Bovenstaand citaat tont aan dat in Nederland de opvatting heerst dat laagopgeleide jongeren (zowel autochtoon als allochtoon) vaak zonder nadenken een studie- en beroepskeuze maken en hierbij geen rekening houden met andere factoren zoals de kans op het vinden van werk. In dit citaat wordt tevens verondersteld dat de studie- en beroepskeuze een bewuste rationele keuze zou moeten zijn. Bij laag opgeleide jongeren is dit vaak echter niet het geval. Mogelijk komt dit doordat de ouders uit een laag sociaal milieu komen, waar zij onvoldoende aandacht hebben voor studie- en beroepskeuze van hun kinderen. Er bestaat een grote kans dat de jongeren zich bij hun keuze laten leiden door opleidingen en beroepen die in de mode zijn. Een voorbeeld hiervan is de mbo opleiding ‘Forensisch onderzoek’. Veel jongeren kiezen voor deze opleiding door de televisieserie ‘*Crime Scene Investigation*’ (Trouw, 29 december 2007). Het beroep van forensisch onderzoeker wordt in deze serie neergezet als een aantrekkelijk beroep en dit spreekt de jongeren aan.

Het maken van keuzes op basis van modieuze beroepen is opmerkelijk, aangezien jongeren in een lastige positie op de arbeidsmarkt zitten. Door automatisering wordt een groot deel van de beroepen die laag opgeleide jongeren kunnen uitoefenen vervangen. Verdringing op de arbeidsmarkt vormt een ander probleem voor laagopgeleide jongeren. Deze jongeren staan onderaan de arbeidsmarktladder en kunnen gemakkelijk verdrongen worden door hoger opgeleiden. Het is goed voor te stellen dat de precare arbeidsmarktpositie van laagopgeleide jongeren doorwerkt in hun visie op het leven.

Om op de precare arbeidsmarktpositie in te spelen is het juist nodig dat de jongeren een doordachte onderwijs- en beroepskeuze maken om later een stabiele positie op de arbeidsmarkt te krijgen.

Het is interessant om te weten welke aspecten een rol spelen bij het maken van een studie- en beroepskeuze onder laagopgeleide jongeren. Verder is het denkbaar dat er verschillende aspecten belangrijk zijn voor autochtone en allochtone jongeren. Om de aspecten die een rol spelen bij het keuzeprocess in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van de theorie van Beck (1992), waarin hij theoretische concepten voor de onderwijs- en beroepskeuze beschrijft. Het is denkbaar dat de evaluatie van de studie- en beroepskeuze van laagopgeleide jongeren een rol speelt bij hun tevredenheid met werk en in bredere zin met het leven. Daarom wordt in dit onderzoek gekeken hoe de evaluatie van de afgeronde onderwijs- en beroepskeuzes van laagopgeleide autochtone en allochtone jongeren doorwerkt in hun tevredenheid met werk en leven als volwassene. In dit onderzoek staan de beroepsopleiding- en beroepskeuze van laagopgeleide jongeren centraal. Aan de hand van de volgende onderzoeksvraag wordt dit onderzocht.

Onderzoeksvraag:

Zijn de theorieën over standaard-, keuze- en knutselbiografie van Beck (1992) bruikbaar om de verschillen in onderwijs- en beroepsloopbaan van autochtone en allochtone laagopgeleide jongeren in de regio Rotterdam en hun tevredenheid met deze loopbanen als volwassenen te begrijpen?

Deelvragen:

1. Is de wijze waarop die keuzes gemaakt zijn te interpreteren als uitdrukking van een standaard-, keuze-, en knutselbiografie?
2. Zie je verschillen tussen de jongeren in mate en aard van tevredenheid als volwassene die verbonden zijn met het doorlopen type biografie?
3. Zijn er verschillen naar sekse en etniciteit van de jongeren enerzijds en het type biografie en hun tevredenheid met werk en leven anderzijds?

Leeswijzer

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 in kaart gebracht wat de belangrijkste theorieën zijn met betrekking tot onderwijs- en beroepskeuze en tevredenheid met werk en leven. In hoofdstuk 3 worden naar aanleiding van de opgedane theoretische inzichten verwachtingen geformuleerd over de beroepskeuze van de jongeren en hun tevredenheid met werk en leven. De maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van het onderzoek worden besproken in hoofdstuk 4. De methoden en technieken die toegepast zijn in dit onderzoek worden in hoofdstuk 5 behandeld. In hoofdstuk 6 volgt de analyse van het interview materiaal. De conclusies van dit onderzoek worden gepresenteerd in hoofdstuk 7 en de discussie in hoofdstuk 8.

In de bijlagen zijn de leidraad van de biografische interviews (bijlage I) en een tabel met de gevolgde opleidingen en banen van de respondenten (bijlage II) bijgevoegd.

2. Theoretisch kader

In de literatuurverkenning wordt de literatuur getrechterd van brede theorieën naar concrete beschrijvingen van keuzes van jongeren. Allereerst wordt de verschuiving van de industriële naar de postindustriële samenleving geschetst (2.1). Vanuit deze context kijken we naar het centraal theoretisch concept van Beck (1992) over biografieën. Hiermee worden opeenvolgingen van onderwijs- en beroepskeuzes aangeduid (2.1.1 en 2.1.2). Het centrale theoretische concept wordt door Du Bois-Reymond (1992) meer toegespitst op Nederlandse jongeren (2.1.2.1). Vervolgens kijken we aan de hand van het onderzoek van Van den Bulk (2011), naar de onderwijsloopbaankeuze die Rotterdamse vmbo-leerlingen begin 21e eeuw maken (2.2). Aan de hand van diverse vormen van kapitaal en opvoedingsstijlen kijken we naar de vorming van de beroepsloopbaan van jongeren (2.3). Tot slot onderzoeken we de tevredenheid met de beroepsloopbaan en het privéleven (2.4).

2.1 Verschuiving van industriële naar postindustriële samenleving

Binnen de Nederlandse samenleving is, net als ook in andere OECD landen, een ontwikkeling van industriële- naar een postindustriële samenleving zichtbaar. In deze paragraaf worden de door Beck (1992, 1993) onderscheidende kenmerken van een industriële- en postindustriële samenleving beschreven.

In een industriële samenleving zijn traditionele normen, zoals geslachtsspecifieke beroepen, loonarbeid, familieopvolging en ongelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt heersend.

Een ander kenmerk is dat deze samenleving een klassenstructuur heeft. De mensen ontlenen hun status aan de klasse waartoe zij behoren. In de industriële samenleving is loonarbeid belangrijk, omdat via dit systeem de collectieve sociale voorzieningen worden bekostigd en men ten tijde van bijvoorbeeld ziekte op deze voorzieningen kan terugvallen. Het is denkbaar dat de instituties in de industriële samenleving een grote rol speelden, omdat zij collectieve sociale voorzieningen promoten zoals via vakbonden. We hebben in de afgelopen decennia een verschuiving gezien van het kostwinnersmodel dominant in de industriële samenleving waarbij de man door middel van loondienst voor de inkomsten van het gezin zorgt en de vrouw zorgt voor de kinderen en het huishouden, naar het tweeverdienersmodel in de postindustriële samenleving.

In de postindustriële samenleving is er meer aandacht voor het individu gekomen. De norm die in deze samenleving aan het individu wordt gesteld, is dat deze reflecteert op het eigen handelen en in staat is om zelfstandig onderwijs- en beroepskeuzes te maken. Bij het maken van onderwijs- en beroepskeuzes is de aandacht om iets te kiezen dat bij de persoon past, sterk toegenomen. Er is in de postindustriële samenleving een afname van geslachtsspecifieke beroepen zichtbaar. Het is gebruikelijker geworden dat vrouwen werken, ongeacht of zij getrouwd zijn en kinderen hebben. Door deze toenemende aandacht voor het zelfstandig kiezen, zijn de individuen in het middelpunt komen te staan en is de aandacht voor het collectieve belang, zoals de familie afgenomen. Centrale begrippen in de postindustriële samenleving zijn vrijheid en gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen. Dit zorgt ervoor dat voornamelijk jonge vrouwen in staat worden gesteld om een beroepskeuze te maken die hen echt interesseert, in plaats van dat hun keuze sterk bepaald wordt door hun geslacht. In de postindustriële samenleving wordt status voornamelijk verkregen door de persoonlijkheid en wat men bereikt heeft. Het idee dat 'wanneer men voor een dubbeltje geboren is, men nooit een kwartje kan worden' in de postindustriële samenleving achterhaald.

2.1.1 Definitie van biografie

In de biografieën die door Beck (1992) zijn onderscheiden, is het verschil tussen de industriële samenleving en de postindustriële samenleving zichtbaar.

Beck (1992) spreekt in zijn werk over drie ideaaltypische soorten biografieën. Het type biografie wordt bepaald vanuit de rationele en irrationele keuzes die mensen maken en de invloeden vanuit de omgeving. Deze invloeden bestaan vooral uit familie, opvoeding, opleiding, werk, mobiliteit, overheid en consumptie. Door de opkomst van media en mobiliteit is het denkbaar dat de biografie van een individu steeds meer door (internationale) factoren wordt beïnvloed.

Vanuit deze definiëring van een biografie wordt door Beck (1992) verder ingezoomd op drie soorten van analytisch te onderscheiden type biografieën, te weten: standaardbiografie, keuzebiografie en knutselbiografie. Aan de hand van deze analytische begrippen kunnen de keuzes van jongeren in hun onderwijs- en beroepsloopbaan, en daarmee hun levensloop, worden geïnterpreteerd.

2.1.2 De standaard-, keuze- en knutselbiografie

Van elk type biografie heeft Beck (1992) kenmerkende eigenschappen beschreven, deze zullen hier uiteengezet worden.

In de standaardbiografie worden de keuzes veelal bepaald door tradities en de klasse waar men toe behoort. In een keuzebiografie maken jongeren individueel hun keuze en worden zij geacht om te reflecteren op hun persoonlijkheid om te bepalen welke keuze bij hen past. In een knutselbiografie kiest de jongere een opleiding zonder hier zelf eerst over na te denken. Hierdoor ontstaan problemen bij het maken van keuzes. De drie typen biografieën komen voort uit de normen die de samenleving oplegt aan jongeren met betrekking tot wat gerealiseerd dient te worden in de onderwijs- en beroepsloopbaan en de manier waarop. Van jongeren in een industriële samenleving wordt eerder verwacht dat zij zich bij hun keuzes laten leiden door hun klasse en sekse en de hiermee samenhangende tradities. De postindustriële samenleving verwacht van jongeren dat zij een keuzebiografie volgen. Als de jongeren hier niet toe in staat zijn ontstaat een knutselbiografie.

2.1.2.1 De drie biografieën toegespitst op Nederland

De drie typen biografieën van Beck (1992) zijn verder uitgewerkt en meer gericht op Nederlandse jongeren door Du Bois-Reymond et al., (1998). In deze paragraaf zal het onderzoek van Du Bois-Reymond et al., (1998) over de drie typen biografieën worden besproken.

Het sociale milieu waaruit de jongeren afkomstig zijn, is van invloed op de keuzemogelijkheden die zij hebben en op de kans dat een jongere een keuze- of standaardbiografie zal volgen. Met andere woorden, wanneer jongeren uit een industriële samenleving komen, volgen zij sneller een standaardbiografie vanwege de traditionele normen. De standaardbiografie wordt gekenmerkt door het maken van keuzes die meer geslachts- en milieuafhankelijk zijn. De neiging naar een standaardbiografie komt eerder voor bij jongeren die uit een laag sociaal milieu komen. Uit het onderzoek van Du Bois-Reymond et al. (1998) komt naar voren dat mogelijke indicatoren voor een standaardbiografie kunnen zijn: een minimum aan onderwijs, minder flexibiliteit, minder ontwikkelde communicatievaardigheden en lagere motivatie. Het lijkt erop dat deze jongeren vanwege hun lage opleidingsniveau en korte onderwijsperiode een ongunstige positie op de arbeidsmarkt hebben.

Een kenmerkende eigenschap voor jongeren die een keuzebiografie hebben, is dat zij continue hun handelen interpreteren en hierop reflecteren. Deze reflectie gebeurt enerzijds in stilte en dan vooral in de gedachten van de jongeren. Anderzijds spreken jongeren met anderen over hun angsten en frustraties die naar boven komen bij de interpretatie. Bij het interpreteren van de mogelijkheden, vormt de druk om alle opties die er zijn te benutten een problematisch aspect van de keuzebiografie (de Lange, 2007). Deze keuzedruk is heel hoog en jongeren kunnen hierdoor breken. Er is bij de keuzebiografie een spanning tussen keuzevrijheid en keuzedwang. De continue reflectie op het eigen handelen, draagt eraan bij dat de keuzebiografie over het algemeen een positieve invloed heeft op de arbeidsmarktpositie van jongeren (Du Bois-Reymond, et al., 1998). Deze jongeren zouden volgens de definitie van Beck (1992) een biografie hebben die past bij een postindustriële samenleving. In het onderzoek van Du Bois-Reymond et al. (1998) wordt geen aandacht besteed aan jongeren die een knutselbiografie volgen. Aan de hand van de definitie van Beck (1992) kan verondersteld worden dat een knutselbiografie eigenlijk een mislukte keuzebiografie is, vanwege problemen met het maken van keuzes. Het vermoeden bestaat dat de problemen die optreden bij het maken van keuzes voornamelijk door externe factoren worden veroorzaakt, zoals de reisafstand naar de onderwijsinstelling of het werk en de invloed van vrienden en ouders. Jongeren met een keuzebiografie zijn beter in staat om deze problemen tijdig op te lossen in tegenstelling tot jongeren met een knutselbiografie.

Jongeren met een knutselbiografie kunnen, net als jongeren die een keuzebiografie volgen, gebruik

maken van het stapelen van opleidingen, om zo aan een hoger diploma te komen. Het is goed voor te stellen dat bij jongeren met een keuzebiografie een logica in de opleidingskeuze te zien is. Immers willen zij met de opleiding graag dichterbij hun doel komen. Jongeren met een knutselbiografie zullen hun vervolgopleiding op basis van externe factoren kiezen.

In de volgende paragraaf wordt verder ingezoomd op de vraag op basis van welke gronden jongeren in het vmbo hun onderwijsloopbaan vormgeven.

2.2 Onderwijsloopbaankeuzes

Van den Bulk (2011) heeft onderzoek gedaan naar schoolloopbaankeuzes van vmbo-leerlingen in Rotterdam-Zuid. In haar onderzoek wordt de vraag beantwoord hoe deze leerlingen omgaan met de relatief lage maatschappelijke status van hun opleidingsniveau en hun toekomstverwachtingen.

Uit het onderzoek van Van den Bulk (2011) komt naar voren dat deze vmbo jongeren zich aan het stigma van een lage sociale status proberen te onttrekken, door gebruik te maken van de mogelijkheid van het stapelen van opleidingen. Immers via deze weg denken zij een hogere en betere positie op de arbeidsmarkt te kunnen bereiken (Van den Bulk, 2011). Het is tevens denkbaar dat het stapelen van opleidingen geen rationele keuze is van deze jongeren, maar een gevolg van de leerplicht. Het is dus de vraag of zij zich bewust zijn van hun achterstandspositie op de arbeidsmarkt door hun lage opleidingsniveau. Mogelijk draagt de leerplicht eraan bij dat de kans op 'mislukken' groter is, doordat zij opeenvolgende uiteenlopende opleidingen kiezen, waarbij zij het risico lopen dat zij het onderwijs op hun 18^e jaar verlaten zonder een schooldiploma.

Opvallend is dat deze jongeren in het algemeen aangeven dat zij graag tot op latere leeftijd naar school willen en een zo hoog mogelijk diploma willen halen (Beck, 2006). Dit is mogelijk een uiting van het compenseren van ondoordachte keuzes in hun onderwijsloopbaan.

Voor jongeren die een keuzebiografie volgen, kan het zo lang mogelijk naar school gaan een logische strategie zijn om het beroepsdoel dat zij voor ogen hebben te bereiken. Het onderzoek van Van den Bulk (2011) heeft dan ook als titel: "later kan ik altijd nog worden wat ik wil".

Het onderzoek van Van den Bulk (2011) laat zien dat vmbo-leerlingen vanwege hun bewustzijn van de lagere startpositie meer bezig zijn met de manier waarop ze kunnen klimmen op de maatschappelijke ladder, dan met het zoeken van een opleiding en beroep die past bij hun persoonlijke doelen. Het is denkbaar dat de beroepskeuze bij hen voornamelijk wordt gemaakt op basis van de toekomstige sociale status, in plaats van de intrinsieke interesse en geschiktheid voor het na te streven beroep. Om minder last te hebben van het negatieve stigma van het vmbo, worden de eigenwaarden en sociale identiteit van vmbo-leerlingen meer gehaald uit respect afdwingend gedrag en erkenning op andere domeinen dan school, bijvoorbeeld sport (Van den Bulk, 2011). Via sport, rappen of kledingstijl denken zij te kunnen excelleren op bepaalde domeinen waardoor de status van "minder goede leerling" op school er minder toe doet. Ook hier wordt duidelijk dat vmbo-leerlingen een bepaalde status en mogelijk daarmee samenhangende eigenwaarde nastreven. Waar zij nu vooral externe factoren de schuld geven voor het niet slagen van een opleiding, zouden zij dit kunnen omzetten in positief handelen als zij zich bewust zijn van hun tekortkomingen en deze gericht gaan ontwikkelen om zo hoger op te komen.

Het bewustzijn onder vmbo-leerlingen van hun lagere startpositie, zorgt ervoor dat deze leerlingen vertrouwen hebben in een hogere status in de toekomst als zij er hard voor werken via bijvoorbeeld het stapelen van opleidingen. Op deze manier verwachten jongeren dat zij later altijd nog kunnen worden wat zij willen. Tijdens het vmbo moeten de leerlingen kiezen voor een beroepsrichting, zoals de zorg. Deze keuze is voor de verdere beroepsloopbaan van de jongeren bepalend, omdat hiermee de beroepsrichting wordt bepaald (Kuijpers, et al., 2009).

2.3 Beroepskeuzes

De vmbo-leerlingen lijken moeite te hebben met het maken van een beroepskeuze. Zij denken dat zij met het stapelen van opleidingen hun ideale baan alsnog kunnen bereiken. Door een onduidelijke

beroepsoriëntatie blijven de jongeren de opleidingen stapelen (Du Bois-Reymond, et al., 2001). De beroepskeuzes van jongeren worden beïnvloed door de sociale omgeving van de jongeren (Beck, 2006), zoals ouders, vrienden en docenten. De sociale omgeving vormt hun netwerk en binnen dit netwerk is kapitaal aanwezig. Er zijn drie vormen van kapitaal te onderscheiden (Bourdieu, 1986 in van Meeteren et al., 2009), namelijk economisch, cultureel en sociaal kapitaal.

Het economisch kapitaal is financieel kapitaal dat in de sociale omgeving van de jongere beschikbaar is.

Cultureel kapitaal is de aanwezigheid en het belang van de overheersende culturele tradities (Bourdieu, 1986 in van Meeteren et al. 2009). Het cultureel kapitaal van jongeren en hun omgeving drukt zich uit in het opleidingsniveau, werkervaring van de ouders, de samenstelling van het gezin en beheersing van de dominante normen en waarden binnen de cultuur en beheersing van de Nederlandse taal (van Meeteren et al., 2009). Tijdens de opvoeding wordt een belangrijk deel van het cultureel kapitaal overgedragen aan de jongeren.

Dornbusch (1987) onderscheidt vier opvoedingsstijlen:

1. De autoritaire opvoedingsstijl kenmerkt zich door ouders die hoge verwachtingen van hun kinderen hebben en kinderen die veel respect hebben voor hun ouders en familie. Het cultureel kapitaal dat aanwezig is in het gezin van herkomst draagt bij aan de beroepskeuze van de jongere en in het bijzonder bij jongeren van allochtone afkomst. Meijers ziet in zijn onderzoek dat allochtone jongeren vaak kiezen voor beroepen die een hoge sociale status hebben (Meijers, 1991). We veronderstellen hier dat allochtone ouders van hun kinderen verwachten dat zij een beroep kiezen met een hoge sociale status.
2. Kenmerkend voor een gezaghebbende opvoeding is dat jongeren gestimuleerd worden door hun ouders om zelfstandig keuzes te maken die bij hen passen. De ouders ondersteunen de jongeren bij het maken van keuzes door hun verwachtingen aan de jongere kenbaar te maken (Keppens et al., 2013). Van jongeren in de postindustriële samenleving wordt deze vaardigheid ook verlangd.
3. Bij de toegeeflijke opvoedingsstijl wordt de jongere tijdens zijn opvoeding verwend en hebben de ouders geen verwachtingen van de jongere. Deze opvoedingsstijl vertoont geen specifieke overeenkomsten met de industriële en postindustriële samenleving.
4. De verwaarlozende opvoedingsstijl kenmerkt zich door ouders die weinig aandacht hebben voor de zaken die jongeren bezig houdt. Ook deze opvoedingsstijl is van alle tijden.

Kortom, de cultuur waarin iemand opgroeit en de genoten opvoeding is in grote mate bepalend voor de beroepskeuze. In het onderzoek van Willis (1977) wordt dit bevestigd. In zijn onderzoek beschrijft hij dat de anti-schoolcultuur die heerst onder de laagopgeleide jongeren, voortkomt uit de beperkte mogelijkheden die zij hebben. Deze jongeren zetten zich met hun anti-schoolcultuur af tegen de algemeen heersende norm van naar school gaan. Op deze manier creëren de jongeren van de anti-schoolcultuur minder kansen voor zichzelf. Het onderzoek van Willis (1977) geeft aan dat wanneer een groepje zich afzet tegen de heersende normen in de samenleving, zij minder begrip en kansen krijgen vanuit diezelfde samenleving.

Sociaal kapitaal is voor het realiseren van de beroepskeuze over het algemeen nodig. Een functie van het sociaal kapitaal kan ondersteuning van het sociale netwerk bij de beroepskeuze zijn (van Meeteren et al., 2009). Granovetter (1983) heeft in sociale netwerken sterke en zwakke banden onderscheiden. Via de zwakke banden die jongeren onderhouden met mensen die verder van hen afstaan, zoals kennissen en onbekenden, ontvangen zij meer informatie. Het is denkbaar dat deze informatie met name de jongeren die een keuzebiografie volgen helpt, omdat zij via informatie over verschillende beroepen een rationele keuze maken. De sterke banden die jongeren onderhouden met mensen uit hun netwerk die dichtbij staan, zoals ouders en goede vrienden, kunnen voor jongeren met een standaardbiografie bepalend zijn. Via deze banden kunnen zij informatie ontvangen over beroepen die zich in hun omgeving voordoen en mogelijk zelfs binnen de familie waarmee zij bijvoorbeeld het familiebedrijf kunnen voortzetten en zo een beroep uitoefenen dat binnen hun klasse

past. Jongeren van etnische minderheden maken bij hun keuze eerder gebruik van informatie die zij ontvangen via deze sterke banden en zijn meer aangewezen op de informatie die zij krijgen vanuit school of van internet (Beck, 2006). Uit het onderzoek van Beck (2006) komt naar voren, dat de informatie die vanuit scholen wordt gegeven over beroepskeuze gezien wordt als onbetrouwbaar en sterk afhankelijk van het belang dat de docent hieraan hecht. Meijers (1991) geeft in zijn onderzoek aan dat de invloed van voorlichting over beroepskeuze op scholen ook zeer beperkt is, omdat de meeste keuzes worden gemaakt op basis van invloeden die jongeren ondergaan vanuit hun sociale netwerk.

Het is denkbaar dat het sociale netwerk van jongeren de beroepskeuze beïnvloedt en dat de jongere later spijt krijgt van de beroepskeuze met onvrede over het werk als gevolg.

De keuzes die jongeren maken in de beginperiode van hun leven, hebben grote invloed op hun latere carrière en kunnen leiden tot versterking van segregatie op de arbeidsmarkt indien zij kiezen voor een traditioneel gender specifiek beroep (Beck, 2006).

2.3.1 Opvattingen over beroepskeuze

De beroepskeuze van jongeren wordt door heersende opvattingen in de sociale omgeving beïnvloed, net als door geslacht en afkomst van jongeren (Valk, 2004). Voor allochtone meisjes zijn de heersende normen van hun ouders vaak bepalender dan voor jongens (Meijers, 1991). Mogelijk resulteert dit in een beroepskeuze die specifiek is voor vrouwen, zoals de zorgsector. Een andere heersende norm is dat veel laagopgeleide jongens zware lichamelijke beroepen uitoefenen (Akkermans, 2013).

Naast de heersende opvattingen is het denkbaar dat de kansen die jongeren voor zichzelf zien op de arbeidsmarkt een rol spelen. Jongeren van etnische minderheden in Nederland, met name Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse jongeren, hebben naast de vaak lastige onderwijs- en beroepskeuze te maken met een zwakkere positie op de arbeidsmarkt (Huijnk et al., 2014). Het is mogelijk dat zij hierop gaan acteren en vanuit deze veronderstelling hun beroepskeuze maken. Jongeren ervaren dat de overheid hen probeert te overtuigen om te streven naar een zo hoog mogelijke opleiding, om zo hun positie op de arbeidsmarkt te versterken (Beck, 2006).

2.4 Tevredenheid met werk en privéleven

Een heersende opvatting in de samenleving is dat men tevreden moet zijn met het leven. De tevredenheid kan opgedeeld worden in twee delen, tevredenheid met het werk en tevredenheid met het privéleven. In de psychologie zijn veel onderzoeken te vinden over het verband tussen tevredenheid met werk en tevredenheid met privéleven. Opmerkelijk in de literatuur is dat er geen duidelijke richting voor dit verband te ontdekken is. Er zijn vier mogelijke manieren, te weten: mensen kunnen tevreden zijn met hun werk en hun leven, men kan ontevreden zijn met het werk maar tevreden met het leven, men kan ontevreden zijn met het leven maar tevreden zijn met het werk en men kan ontevreden zijn met het werk en het leven (Near, et al. 1987). Deze vier manieren zijn in het onderzoek van Rice et al. (1980) vertaald naar drie algemene hypothesen, die zowel in het onderzoek van Rice et al. (1980) als in het onderzoek van Near et al. (1987) voorkomen.

Als eerste de *spillover hypothesis*, die inhoudt dat de ervaringen op het werk de tevredenheid met het privéleven beïnvloeden en dat ervaringen in het privéleven de tevredenheid met het werk beïnvloeden. Met andere woorden, er is geen duidelijke scheiding tussen werk en privé waardoor de tevredenheid of ontevredenheid met werk en privé elkaar sterk beïnvloeden.

De tweede hypothese is de *compensation hypothesis*. Deze veronderstelt dat werknemers die minder tevreden zijn met hun werk, buiten het werk op zoek gaan naar andere activiteiten om te voorzien in de behoeften die hen tevreden maken. Het is ook mogelijk dat mensen juist wel tevreden zijn met hun werk en zich daarom extra op hun werk storten, zodat zij weinig tijd hebben voor het privéleven waar zij ontevreden over zijn.

De laatste hypothese luidt: *segmentation hypothesis*. Hiermee wordt aangeduid dat er een strikte scheiding is tussen werk en privé en dat de tevredenheid ook strikt gescheiden is. Dit betekent dat tevredenheid met het werk in principe geen invloed heeft op tevredenheid met het privéleven.

Het is de vraag in hoeverre mensen in staat zijn om deze strikte scheiding te hanteren. Het is namelijk goed denkbaar dat een tevreden werkdag zorgt voor een tevreden kijk op het privéleven (Judge et al., 1998).

In het review onderzoek van Rice et al. (1980) wordt gesteld dat het vrijwel zeker is dat tevredenheid met werk leidt tot tevredenheid met leven, dus dat de *spillover* hypothese opgaat. Bij de bevestiging van deze hypothese wordt verondersteld dat werk een centrale en belangrijke plaats in het leven heeft en dat werk voor mensen bepalend is voor hun status. Op het moment dat men tevreden is met het werk, nemen de onderzoekers aan dat men in de meeste gevallen dus ook tevreden is met het leven (Rice et al., 1980).

In het onderzoek van Judge et al. (1998) wordt gekeken naar het effect van zelfevaluatie op de tevredenheid met werk en privéleven. Uit dit onderzoek komt naar voren dat het voor de tevredenheid met zowel werk als privé van belang is om een bijdrage te leveren aan de samenleving en te werken onder goede werkomstandigheden (Brown & McIntosh, 2003). Op het moment dat men dit via evaluatie constateert, levert dit een positieve bijdrage aan de tevredenheid met werk en leven. Uit dit onderzoek komt ook naar voren dat wanneer uit een zelfevaluatie naar voren komt dat men blij is en controle heeft over het leven dat zij meer uitdagingen zien en intrinsiek meer gemotiveerd zijn voor het werk. Oftewel: tevredenheid met het leven zorgt voor een positieve kijk op het werk. Het is echter de vraag of deze positieve kijk op het werk ook betekent dat men tevreden is met het werk.

In de psychologie wordt de tevredenheid tussen werk en privéleven voornamelijk onderzocht via kwantitatief onderzoek. Hierdoor blijft de beleving van de respondent veelal onderbelicht. Er wordt wel getracht om het verband in kaart te brengen door te vragen naar aspecten van het werk en aspecten uit het privéleven. De tevredenheid met werk wordt veelal geconceptualiseerd door promotiemogelijkheden, werkomstandigheden, salaris, werkuren, autonomie in de functie en intrinsieke motivatie. Een voorbeeld van tevredenheid met werk is een medewerker die veel input levert en hier iets positiefs, zoals plezier of voldoening voor terug krijgt (Judge et al., 1993).

Veel gebruikte centrale concepten voor de tevredenheid met leven zijn leeftijd, gezondheid, huwelijkse staat, geslacht, etniciteit (Hulin et al., 1985 geciteerd in Judge et al., 1993). Het is denkbaar dat hobby's ook een bijdrage kunnen leveren aan de tevredenheid met het leven.

In deze thesis zullen de drie hypothesen met betrekking tot de tevredenheid met werk en de tevredenheid met leven in verband worden gebracht met de drie analytische biografieën van Beck (1992).

In het volgende hoofdstuk worden de ideaaltypische kenmerken van de biografieën beschreven en de verwachtingen vanuit de literatuur besproken.

3. Theoretische verwachtingen

In 3.1 worden de centrale theoretische concepten uit de literatuur, namelijk de drie ideaaltypen keuze-, knutsel- en standaardbiografie van Beck (1992) en Du Bois-Reymond (1998), impliceren verwachtingen omtrent samenhang tussen het sociaal milieu van herkomst, sekse en etniciteit van jongeren en de wijze waarop ze onderwijs- en beroepsloopbaankeuzes maken, alsook de waarden die hen daarbij leiden. In 3.2 worden de verwachtingen voor de centrale theoretische concepten geformuleerd.

3.1 De ideaaltypische biografieën

Om te kunnen bepalen om welke biografie het gaat, zijn er voor de ideaaltypen van de biografieën indicatoren en verwachtingen opgesteld.

Indicatoren voor een standaardbiografie zijn dat jongeren een korte schoolloopbaan hebben en bewust ervoor kiezen om na de leerplicht te gaan werken. Deze jongeren volgen het voorbeeld van hun ouders. Dit betekent dat zij dezelfde beroepen kiezen als hun ouders en dat zij op jonge leeftijd kinderen krijgen en de vrouwen er veelal voor kiezen om thuis voor de kinderen te gaan zorgen. Het ideaal voor deze jongeren is "huisje, boompje, beestje". De mate waarin zij dit hebben bereikt, geeft voor deze jongeren aan wat hun sociale status is.

Indicatoren voor een keuzebiografie zijn vooruitkijken naar de te maken keuzes en reflecteren op de eigen persoonlijkheid. De jongere maakt individueel de keuze en onderzoekt hierbij wat het beste bij hem of haar past. Daarbij maakt de jongere gebruik van feedback die zij vragen van hun ouders of andere relevante andere volwassenen die de jongere persoonlijk kennen. Vervolgens reflecteert de jongere op de gemaakte keuze. De jongere wil graag alle mogelijkheden aangrijpen die er zijn om bij het carrière-doel te komen. Dit kan betekenen dat er veel keuzes gemaakt moeten worden. Mogelijk gaat dit gepaard met zogenoemde keuzestress; een chronische onzekerheid over hoe hij of zij op koers ligt betreffende persoonlijke doelen.

Tot slot zijn indicatoren voor jongeren die een knutselbiografie volgen dat zij geen duidelijke persoonlijke doelen hebben en zij hun keuze laten beïnvloeden door hun omgeving. De vele keuzemogelijkheden die er zijn, hun gebrekkige informatie over het onderwijssysteem en beperkte zelfkennis zorgen ervoor dat de jongeren verzanden in de talloze keuzes en uiteindelijk geen keuze of een ondoordachte keuze maken.

3.2 Theoretische verwachtingen bij de drie typen biografieën

Hieronder worden de theoretische verwachtingen voortvloeiend uit de drie ideaaltypen toegelicht.

Type biografie	Theoretische kenmerken
Standaardbiografie	Lagere sociale milieus
	Autoritaire opvoedingsstijl
	Korte onderwijsloopbaan
	Na leerplicht gelijk gaan werken
	Beroepskeuze o.b.v. contacten die dichtbij staan
	Afkomstig uit een omgeving met weinig sociaal kapitaal en/of een lage sociale status
	Sociale status gekoppeld aan bezittingen
	Genderspecifieke beroepen

	Vrouwen stoppen met werken en zorgen voor kinderen
	Autochtone jongeren streven vooral naar 'huisje, boompje, beestje'
	Allochtone jongeren streven naar beroepen met een hoge sociale status
	Tevredenheid met besteding van vrije tijd is bepalend voor tevredenheid met het leven
Keuzebiografie	Gezaghebbende opvoedingsstijl
	Afkomstig uit een sociaal milieu waar ouders over cultureel kapitaal beschikken om hun kind de mogelijkheid te bieden tot een goede opleiding
	Goed bruikbaar sociaal kapitaal voor beroepsopleiding en -loopbaan
	Zelfreflectie en continue oriëntatie op persoonlijke doelen
	Logische aansluiting beroepsopleiding en beroepsloopbaan
	Zelfreflectie m.b.t. carriëredoel
	Tevredenheid met werk is bepalend voor tevredenheid met leven
	Emancipatie van vrouwen
Knutselbiografie	Toegeeflijke of verwaarlozende opvoedingsstijl
	Jongeren weten niet wat zij willen
	Geen consistente beroepsopleiding- en beroepsloopbaan
	Moeite met afronden van opleiding
	Sterke invloed van <i>peergroup</i>
	Ervaren discriminatie tijdens beroepsopleiding en beroepsloopbaan als beperking
	Geen genderspecifieke beroepen
	Bezittingen en leefstijl belangrijk voor sociale status
	Tevredenheid komt uit de besteding van vrije tijd en sociale contacten

Tabel 1: theoretische eigenschappen behorend bij drie type biografieën (Beck, 1992).

4. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

4.1 Maatschappelijke relevantie van dit onderzoek

Door de Rijksoverheid is een startkwalificatie omschreven als het minimaal noodzakelijke onderwijsniveau voor een jongere om goed te kunnen functioneren in de samenleving en op de arbeidsmarkt. In dit onderzoek wordt gekeken hoe jongeren die aan de relatief lage eisen van de startkwalificatie voldoen, functioneren in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Om aan de startkwalificatie te komen, moeten jongeren een opleidingstraject doorlopen waarin zij keuzes moeten maken. In dit onderzoek wordt ook gekeken hoe de jongeren zijn omgegaan met de beroepskeuzes en wat hen beïnvloed heeft bij het tot stand komen van deze keuzes. Vervolgens wordt gekeken of zij tevreden zijn met de door hen gemaakte keuzes.

In de Nederlandse samenleving heerst het idee dat allochtone jongeren een grotere kans hebben om zonder startkwalificatie van school te gaan, omdat zij bijvoorbeeld problemen hebben met de cultuurverschillen.

Dit onderzoek is relevant voor de samenleving, omdat het in kaart brengt hoe laagopgeleide jongeren de vele onderwijs- en beroepskeuzes maken. Mogelijk kunnen de inzichten uit dit onderzoek helpen bij de vermindering van keuzestress die nu door veel jongeren wordt ervaren. Door te onderzoeken of er een verschil in beroepskeuze bestaat tussen autochtone en allochtone jongeren, kan er meer inzicht in de dynamiek van studie- en beroepskeuze van jongeren verkregen worden. De begeleiding bij het maken van deze keuze kan aan de hand van deze inzichten verder verbeterd worden, met als mogelijk gevolg dat meer jongeren bewust en gericht een studie kiezen die hen interesseert en bij hen past, waardoor de uitval in het eerste jaar van het mbo teruggedrongen kan worden.

4.2. Wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek

In de literatuur wordt door Meijers (1991) gesteld dat allochtone jongeren voornamelijk een standaardbiografie volgen, waarin het behalen van een hoge sociale status een belangrijk aspect is. Het is de vraag of deze stelling nog steeds opgaat voor allochtone jongeren in de postindustriële samenleving. In het onderzoek van Van den Bulk (2011) wordt aangenomen dat vmbo-leerlingen uit Rotterdam-Zuid veelal een standaardbiografie volgen, waarin zij sterk op zoek zijn naar een hoge sociale status. Een gemis in haar onderzoek is dat de respondenten wel van diverse etnische afkomst zijn, maar dat niet gekeken wordt naar de invloed van de etnische afkomst op het volgen van de standaardbiografie en het streven naar status.

Een ander aspect dat genoemd wordt in het onderzoek van Van den Bulk (2011) is hoe jongeren op het vmbo omgaan met het stigma van het vmbo als laagst gewaardeerde vorm van voortgezet onderwijs in Nederland. Dit punt biedt voor mijn thesis een goed aanknopingspunt, omdat in de huidige samenleving het behalen van een HBO of Universitair diploma min of meer de norm is geworden. Vanuit de inzichten uit het onderzoek van Van den Bulk zal in deze thesis gekeken worden naar hoe laagopgeleide jongeren in Rotterdam anno 2014 omgaan met het stigma en welke hinder zij ondervinden van het stigma bij het maken van hun beroepskeuze en het vinden van werk.

In het onderzoek van Willis (1977) wordt gesteld dat de *peer group* waar jongeren uit lagere sociale milieus onderdeel van uitmaken, zich afkeren van het instituut school. In het onderzoek van Willis zorgde de cultuur van het lagere sociale milieu van herkomst van de jongeren en hun *peer group* ervoor dat deze laagopgeleide jongeren zich gingen afzetten tegen de samenleving waarin hoge schoolprestaties gewaardeerd worden. Dit onderzoek roept de vraag op of de *peer group* waar de laagopgeleide jongeren deel van uitmaken er nog steeds voor zorgt dat de laagopgeleide jongeren zich gaan afzetten tegen de samenleving. Door in deze scriptie naar dit verschijnsel te kijken, worden de inzichten van Willis (1977) met betrekking tot de situatie in de jaren '70 van de vorige eeuw mogelijk vernieuwd, aangevuld of bevestigd.

In de besproken literatuur van Near et al. (1987), Rice et al. (1980) en Judge et al. (1998) wordt op kwantitatieve wijze het verband tussen tevredenheid met werk en tevredenheid met het eigen leven

onderzocht. Echter bestaan er alleen vermoedens over welke mechanismen deze samenhangen tot stand brengen. Bovenal is een belangrijke vraag of tevredenheid met werk leidt tot tevredenheid met leven of dat het verband eerder omgekeerd loopt. Het is ook mogelijk dat er geen sprake is van een oorzaak-gevolg relatie, maar dat mensen altijd de neiging hebben om te streven naar tevredenheid en als dit niet via werk kan worden gerealiseerd, zij deze in het privéleven proberen te vinden.

Bij het begrijpen van het tot stand komen van de beroepskeuze helpen de analytische concepten standaard-, keuze- en knutselbiografie. Het volgen van een bepaalde biografie wordt sterk bepaald door de omgeving waar de laagopgeleide jongeren in opgroeien en leven (Meijers, 1991).

Deze scriptie vormt een aanvulling op het onderzoek van Judge et al. (1993) omdat in dat onderzoek op een kwantitatieve manier gekeken wordt naar de samenhang tussen de tevredenheid met werk en beroepskeuze en de tevredenheid met het eigen leven.

5. Methodologie van materiaalverzameling

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden en de selectie van respondenten beschreven die gehanteerd worden bij dit onderzoek. Als eerste beschrijven we de methode van biografische interviews (5.1), vervolgens kijken we naar de manier waarop de respondenten zijn geworven (5.2). Ten slotte worden de introductie van het onderwerp (5.3) en de interviewleidraad beschreven (5.4).

5.1 Biografische interviews

De techniek van gegevensverzameling die gehanteerd wordt bij deze scriptie, bestaat uit biografische interviews. Kenmerkend voor deze methode is dat de respondent een reconstructie maakt van gebeurtenissen uit het verleden in de vorm van een verhaal over de eigen levensloop. In deze reconstructie geeft de respondent vaak zelf een persoonlijke duiding van de redenen waarom zijn levensloop op een bepaalde wijze is verlopen en een beoordeling van onderdelen ervan als geslaagd of minder geslaagd. Deze reconstructie wordt uiteraard vanuit het perspectief van de respondent verteld (Nijhof, 2000).

In dit onderzoek betekent dit dat de respondent zal vertellen over diens evaluatie in retrospectief van zijn of haar keuzes met betrekking tot de beroepsloopbaan en werk. Via de biografische interviews brengen wij in kaart in hoeverre de respondenten een keuze-, standaard- of knutselbiografie hebben gevolgd bij de vormgeving van hun onderwijs- en beroepsloopbaan en of ze tevreden zijn met hun huidige werk. Dit betekent dat de onderzoeker het interviewmateriaal in relatie tot voorgaande theorie probeert te interpreteren. De onderzoeker deelt niet alleen mee wat de respondenten aan interpretaties omtrent hun individuele levensloop verteld hebben, maar streeft naar een overstijgende theoretische-sociologische interpretatie van het interviewmateriaal.

Een nadeel van deze biografische interviews voor de validiteit en betrouwbaarheid is dat de respondenten in hun geheugen moeten opgraven welke keuze zij destijds gemaakt hebben en om welke reden. Het is natuurlijk mogelijk dat de herinnering ten opzichte van de werkelijke gebeurtenis met het verloop van de tijd meer gekleurd is geworden. In dit onderzoek gaat het de onderzoeker er primair om vast te stellen of en hoe jongeren hebben geprobeerd actief hun levensloop vorm te geven en hoe ze zijn omgegaan met kansen en problemen daarbij. De betekenisgeving door de jongeren en de controle van hen over de situatie waarin zij zich bevonden staan centraal. Vanuit de betekenisgeving is het subjectieve karakter van biografische interviews juist een noodzakelijk aspect van het interview.

De interviewer kan het verloop van het interview zo sturen dat de betekenisgeving en de controle van de situatie door de geïnterviewde in beeld komen.

5.2 Werving en selectie van de respondenten

De respondenten zijn via de sneeuwbal methode geworven. Daarbij zijn de volgende selectiecriteria leidend geweest: laagopgeleid (geen onderwijs, basisonderwijs, vmbo, havo, vwo en mbo niveau 1 en mbo niveau 2), leeftijd tussen 20 en 27 jaar op het moment van interview en minimaal 2 jaar werkervaring. Hierbij veronderstellen wij dat respondenten met twee jaar werkervaring in een baan voor ten minste 24 uur per week voldoende ervaringen hebben opgedaan in hun beroeps- en onderwijsloopbaan om informatie te kunnen geven over een beginnende loopbaan en hoe ze zijn omgegaan met het zoeken van een baan.

Om de verschillen tussen allochtone en autochtone laagopgeleide jongeren te kunnen onderzoeken, maken wij gebruik van het onderscheid tussen autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. Bij autochtone respondenten zijn hun ouders en zijzelf in de Nederlandse onderwijs- en arbeidscultuur opgegroeid (CBS, 2015).

Bij westerse allochtone respondenten zijn hun ouders en de respondent opgegroeid in een onderwijs- en arbeidscultuur die nauw gelieerd is aan de Nederlandse onderwijs- en arbeidscultuur. Westerse allochtonen zijn respondenten of hun ouders die uit landen in Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië en Japan komen (CBS, 2015).

Niet-westerse allochtone respondentent hebben ouders die zijn opgegroeid in een onderwijs- en arbeidscultuur die niet die nauwe verbintenis tussen onderwijs en arbeid kent zoals de Nederlandse onderwijs- en arbeidscultuur. Onder niet-westerse allochtonen worden respondentent verstaan die zelf of hun ouders uit landen in Afrika, Zuid Amerika, Azië of Turkije komen. Uitzonderingen hierop zijn mensen uit Indonesië en Japan (CBS, 2015).

In dit onderzoek is ervoor gekozen om een respondent van Antilliaanse afkomst ook mee te rekenen bij westerse allochtonen. De Nederlandse Antillen maken onderdeel uit van het Koninkrijk der Nederlanden en we veronderstellen dat zij overwegend bekend zijn met de Nederlandse cultuur. Ook is de inrichting van de Antilliaanse maatschappij sterk gelijkend op die van Nederland.

De respondentent kunnen zowel van het mannelijke als het vrouwelijke geslacht zijn. Zij zijn geworven in de regio Rotterdam. De onderzoeker en een medestudent die de interviews hebben afgenomen zijn woonachtig in de regio Rotterdam en kunnen zodoende de interviews beter in de context plaatsen. De uitkomsten op basis van deze kleine onderzoekspopulatie zijn natuurlijk niet te gebruiken om te generaliseren. Deze uitkomsten zijn wel theoretisch te generaliseren of te extrapoleren.

In een kwalitatief onderzoek als dit, wordt in de ideale situatie gestopt met het werven van respondentent als er zogenaamde verzadiging optreedt in het interviewmateriaal. Gezien de beperkte tijd is dit niet mogelijk en zijn er door een medestudent en deze onderzoeker elk acht respondentent biografisch geïnterviewd. Wij denken dat wij op basis van 16 biografische interviews de contouren van mogelijke verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren inzake het omgaan met school-, beroepskeuze en werk kunnen schetsen. Wij zijn uitgegaan van medewerking van de respondentent zonder hen te hoeven verleiden door het aanbieden van cadeaubonnen of iets dergelijks.

5.3 Introductie van onderwerp aan respondent

Aan de respondentent die meewerken aan het onderzoek is verteld dat wij bezig zijn met een onderzoek naar de aansluiting van het vmbo op het mbo en van mbo op de arbeidsmarkt en dat wij graag hun ervaringen hiermee willen horen. Door dit aan de respondentent aan te geven is het duidelijk dat wij het met hen over het onderwijs en hun werk willen hebben. De respondentent weten van tevoren nog niet dat wij het over de achterliggende redenen van hun keuzes willen hebben. Wij denken dat het goed is om dit niet van tevoren kenbaar te maken, omdat dit mogelijk de respondentent kan afschrikken.

Door voor het interview aan te geven dat het over hun ervaringen met onderwijs en werk gaat, kunnen de respondentent zich alvast voorbereiden door zich te herinneren hoe hun onderwijs- en beroepsloopbaan eruit zag. Een ander voordeel hiervan is dat het verhaal van de respondent enigszins ingekaderd wordt en het interview meer gericht plaats kan vinden.

5.4 Interviewleidraad

Het interview heeft de chronologische stappen in de gebruikelijke onderwijs- en beroepsloopbaan gevolgd. Gestart wordt met de achtergrond kenmerken zoals het opleidingsniveau van de ouders, genoten opvoeding, het soort gezin waar zij uitkomen en de plaats waar zij zijn opgegroeid. Vervolgens wordt in chronologische volgorde besproken de basisschool en de overgang naar de middelbare school. Daarmee wordt gestart omdat naar aanleiding van (meestal) de Cito toets vastgesteld is welk niveau van middelbare school (vmbo, vmbo tl, havo, vwo) het beste bij de leerling past. Vervolgens is gevraagd naar de profielkeuze die men destijds op het vmbo gemaakt heeft. Dit keuzemoment is voor de verdere school- en beroepsloopbaan van groot belang, omdat met deze keuze bepaalde opties worden uitgesloten. Het volgende keuzemoment doet zich het jaar daarna voor als de leerling na het eindexamen naar een beroepsopleiding gaat.

Na de onderwijsloopbaan start de beroepsloopbaan en moest de respondent op zoek naar een baan. De respondent moest kiezen voor een bepaald soort sector, baan en bedrijf.

In bijlage I is de topiclijst die gebruikt is bij het afnemen van de interviews bijgevoegd.

5.5 Methode van analyseren van interviewmateriaal

Bij het verrichten van de analyse is als eerste gekeken of de respondenten voldoen aan de selectiecriteria die vooraf zijn opgesteld in paragraaf 5.2. Vervolgens is gekeken naar de overeenkomsten en verschillen tussen de manier waarop en welke keuzes de respondenten in hun onderwijs- en beroepsloopbaan hebben gemaakt. De respondenten zijn, op basis van de overeenkomsten in de manier van keuzes maken en de gemaakte keuze, ingedeeld in groepen. Aan de hand van de attenderende begrippen die voortkomen uit de theorie van Beck (1992) is daarna gekeken naar de individuele respondenten en naar de groepen respondenten met overeenkomsten. Hierbij is gekeken of de attenderende begrippen van Beck (1992) voor dit onderzoek houdbaar zijn om de kenmerkende verschillen van de typen biografieën in deze respondentengroep te kunnen benoemen.

De attenderende begrippen van Beck (1992) blijken bruikbaar om de verschillen in de respondentengroep per type biografie te kunnen benoemen. Voor de interpretatie van de abstracte begrippen van Beck (1992) is gebruik gemaakt van de attenderende begrippen van Du Bois-Reymond (1998) en gekeken naar de opvoedingsstijl, aan de hand van de attenderende begrippen van Dornbush et al., (1987). Aan de hand van deze methode is de uiteindelijke analyse tot stand gekomen.

6. Analyse van het interviewmateriaal

In dit hoofdstuk worden de interviews besproken en wordt bekeken of de levenslopen van de respondenten te interpreteren zijn als overkoepelende concepten van de drie typen biografieën: standaard-, keuze- en knutselbiografie (Beck, 1992).

De interviews zijn gehouden onder een groep van 16 respondenten. Tijdens de analyse blijkt dat er twee respondenten zijn die niet voldoen aan de selectiecriteria van twee jaar werkervaring in een baan voor ten minste 24 uur per week. Deze respondenten zijn niet meegenomen in de analyse, waardoor de analyse is gedaan over 14 respondenten.

De respondentengroep bestaat uit vijf mannen en negen vrouwen. De leeftijden liggen tussen 21 en 27 jaar. Door de leeftijdspreiding zijn er respondenten met een kortere of langere beroepsloopbaan. De verdeling naar afkomst is vier autochtonen, vijf westerse allochtonen en vijf niet-westerse allochtonen (CBS, 2015).

Op basis van de beschreven analysemethode in hoofdstuk 5.5 is deze analyse tot stand gekomen. Hierin komt naar voren gekomen dat de drie typen biografieën, waar Beck (1992) theoretische kenmerken voor heeft beschreven en die vertaald zijn naar attenderende begrippen, terug te vinden zijn in de respondentengroep.

In dit hoofdstuk zal per type biografie worden toegelicht wat de kenmerkende elementen zijn voor het type biografie en hoe deze elementen zich uiten in de onderwijs- en beroepsloopbaan van de betreffende respondentengroep. Verder kijken we naar de samenhang tussen sekse, etniciteit, milieu van herkomst en het type biografie. Ten slotte bespreken we hoe, als volwassenen, de tevredenheid met het bereikte resultaat gekleurd wordt door het type biografie waar de respondent toe behoort. Als eerste zal de standaardbiografie (6.1) worden behandeld, vervolgens de keuzebiografie (6.2) en als laatste de knutselbiografie (6.3). Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met een resumé (6.4) waarin de kenmerkende verschillen van de drie typen biografieën worden samengevat en een overzichtstabel wordt gepresenteerd van de respondentengroep (tabel 5).

6.1 Standaardbiografie

In hoofdstuk 3.2 is beschreven wat de theoretische kenmerken van de standaardbiografie zijn ten aanzien van gezin van herkomst, opvoedingsstijl, waarden, onderwijs- en beroepsloopbaan. Deze kunnen we samenvatten in milieu- en geslachtsafhankelijke onderwijs- en beroepskeuzes, een minimum aan onderwijs, een lage motivatie voor de onderwijsloopbaan en minder flexibiliteit bij het omgaan met tegenslagen in zowel de onderwijs- als de beroepsloopbaan (Du Bois-Reymond, 1998). Vanuit de familie van herkomst wordt verwacht dat de jongere snel zal toetreden tot de arbeidsmarkt. Dit wordt ingegeven door het sociale milieu waar de familie onderdeel vanuit maakt.

6.1.1 Respondentengroep standaardbiografie

Het aantal respondenten in dit onderzoek dat voldoet aan de theoretische kenmerken van een standaardbiografie is beperkt. Het gaat om twee vrouwelijke respondenten, Sharon is 25 jaar en Francesca is 21 jaar, waarbij de theoretische kenmerken bij beiden gedeeltelijk terug te vinden zijn. Beiden hebben geen afgeronde beroepsopleiding. Sharon werkt in haar derde baan en Francesca in haar tweede baan. De tabel met de gevolgde opleidingen door de respondenten en hun banen is te vinden in bijlage II.

Beide vrouwen zijn opgegroeid en wonen nog steeds in Rotterdam Delfshaven. Sharon is moeder van twee kinderen en woont samen met haar partner. Francesca woont samen met haar vriend bij haar moeder.

6.1.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep

De twee respondenten die we in dit onderzoek typeren als respondenten met een standaardbiografie zijn van verschillende afkomst. Sharon is een autochtoon en Francesca is een westerse allochtoon waarvan haar ouders zijn opgegroeid in Italië.

Sharon en Francesca hebben beide een alleenstaande moeder die al op jonge leeftijd gestopt is met het onderwijs en is gaan werken. Tijdens de jeugd van Francesca en Sharon was hun moeder overdag veel aan het werk. Deze moeders werkten in laag betaalde geslachtsspecifieke beroepen, namelijk de zorg. Zij combineerden de opvoeding van de respondenten met hun werk. De moeders hadden duidelijke afspraken met de respondenten over hoe laat ze thuis moesten zijn, zodat de respondenten niet te veel op straat rondzweven en in gevaarlijke situaties terecht konden komen.

“Respondent: Ik ben opgegroeid in Spangen [wijk in de deelgemeente Delfshaven], dus dat was een ruige omgeving, zeker toen ik jonger was. Er was veel criminaliteit en geweld in de wijk. Mijn moeder kon niet anders dan me kort houden, voor mijn eigen veiligheid!” (Francesca, standaardbiografie)

De verwachting zou zijn dat dit soort afspraken eerder bij een autoritaire manier van opvoeden horen. Later uit de interviews blijkt dat de moeders niet zo streng de regels handhaafden. Logischerwijs werden deze regels naarmate de respondenten ouder werden losser. Parallel hieraan moesten de respondenten toen zij ouder werden keuzes maken in hun onderwijsloopbaan. De rol van de moeders bij deze keuzes bleef beperkt tot het meedelen aan hun moeder welke keuze ze gemaakt hadden.

“Interviewer: Wat voor rol speelde jouw moeder bij het maken van je keuzes?”

Respondent: Op dat moment dacht ik: bemoei je er niet mee!” (Sharon, standaardbiografie)

De vaders van deze respondenten speelden geen rol bij de opvoeding. De respondenten weten wel wat voor opleiding hun vader gevolgd heeft en wat voor werk hij doet, maar omdat zij vrijwel geen contact met hun vader hebben veronderstellen we dat de invloed van de vader op de opvoeding van de respondenten minimaal is. Daarnaast geven de respondenten aan dat zij vooral een negatief beeld van hun vader hebben, omdat hij hun moeder onvoldoende financieel steunt.

“Respondent: Tsja..ik heb mijn vader nooit goed gekend. Hij woont nog steeds in Italië, mijn ouders zijn beiden Italiaans trouwens. Mijn moeder is hier 30 jaar geleden komen wonen, haar Nederlands is nog steeds bagger, hahaha! Mijn moeder werkt nu parttime in de zorg en ik moet haar helpen om rond te komen. Meer werk kan ze niet krijgen.” (Francesca, standaardbiografie)

Deze respondenten hebben van hun moeder meegekregen dat persoonlijke vrijheid, hard werken en zorg voor elkaar belangrijke waarden zijn. De respondenten hebben ervaren dat het leven niet vanzelf gaat en dat er hard gewerkt moet worden om rond te kunnen komen. Daarnaast zijn de respondenten vanuit hun opvoeding gewend om de vrijheid te hebben hun eigen plan te trekken en niet te hoeven voldoen aan de verwachtingen van anderen zoals hun moeder.

De centrale waarden uit de opvoeding van de respondenten dragen bij aan hun opvattingen over tevredenheid. Voor de respondenten met een standaardbiografie is het afronden van een goede opleiding geen vereiste om tevreden te zijn. Hun tevredenheid wordt voornamelijk gevoed door te beschikken over voldoende financiële middelen om een comfortabel leven te kunnen leiden in een mooi huis met kinderen. De vrouwelijke respondenten willen hun financiële vrijheid behouden door te blijven werken.

6.1.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een standaardbiografie

De respondenten met een standaardbiografie laten zich bij hun onderwijskeuzes beïnvloeden door opvattingen van hun familieleden over onderwijs.

De familieleden van deze respondenten willen dat de respondenten een goede opleiding volgen,

zodat zij financieel zelfstandig kunnen zijn en eventueel een tree kunnen stijgen op de maatschappelijke ladder. De respondenten kijken hier evenwel anders tegenaan.

Zij oriënteren zich bij het maken van keuzes in het onderwijs niet op wat bij hun intelligentieniveau past, maar waar hun interesses liggen en of de keuze realistisch voor hen is. Dit is terug te zien bij de profielkeuze van Francesca.

*“Interviewer: Uiteindelijk moest je in de derde klas een profielkeuze maken, voor welk profiel koos je?
Respondent: Ik koos voor Economie & Maatschappij, dat vond ik interessant.” (Francesca, standaardbiografie)*

Vanuit het voortgezet onderwijs wordt in het eindexamenjaar aandacht besteed aan de keuze voor een beroepsopleiding. De respondenten met een standaardbiografie nemen deze voorlichting niet erg serieus en zien dit als een verplicht onderdeel van het lesprogramma, wat hen niet veel interesseert.

“Interviewer: Toen je bezig was met je vwo, heb je toen nog voorlichting of advies gehad vanuit school om een bepaald beroep te kiezen?”

Respondent: Ja, we moesten verplicht naar de studiebeurs in Utrecht. Wauw, wat hebben we daar een lol gehad zeg, hahaha! We moesten er verplicht heen, maar we hebben eigenlijk niet echt serieus gekeken naar wat we wilden doen. We hebben Google tegenwoordig weet je... daar kan je veel meer vinden in een kortere tijd en je hoeft er geen kilometers voor te lopen in die grote hallen. Nee, wij zaten lekker in het mbo-gedeelte waar we creatief bezig waren met bonbons maken, en eten natuurlijk! En al die andere praktische dingen die je daar kon doen, hahaha! Lekker chillen en eten! Heerlijk!” (Francesca, standaardbiografie)

Mogelijk kunnen we deze onzorgvuldige manier van omgaan met de te maken keuze voor een beroepsopleiding begrijpen vanuit hun wens om na het eindexamen gelijk toe te treden tot de arbeidsmarkt. Door de leerplicht moeten respondenten in de meeste gevallen toch een beroepsopleiding volgen tot hun 18^e jaar. Deze keuze maken zij behoorlijk roekeloos. Ze kijken welke opleiding hen aanspreekt en maken zelf hun keuze. Tijdens de opleiding laten zij hun motivatie sterk afhangen van hun vrienden op de opleiding. Wanneer zij niet meer leerplichtig zijn, stoppen zij met hun opleiding en treden toe tot de arbeidsmarkt.

“Interviewer: Wat heb je uiteindelijk gekozen?”

Respondent: Toerisme en recreatie, dat was hem. Ik heb het maar een half jaar gedaan, toen ben ik gaan werken.

Interviewer: Oké, dus je bent toen gestopt met de opleiding? Hoe kwam dat?

Respondent: Ik had het niet zo naar mijn zijn. Ik had één vriendinnetje, maar zij ging ook van school af, want zij had reuma en heel veel van die tripjes kon ze niet maken.” (Sharon, standaardbiografie)

De respondenten in dit onderzoek vinden het niet erg dat zij niet beginnen aan een beroepsopleiding of dat zij hiermee stoppen. Deze respondenten hebben een behoorlijk lage motivatie voor hun beroepsopleiding en kiezen er bewust voor om op hun 18^e jaar te stoppen met school, omdat het hen leuker lijkt om te gaan werken. Wanneer zij stoppen met hun beroepsopleiding hebben zij geen vak geleerd, zoals verpleegster. Aan school hechten zij onvoldoende waarde om mee door te gaan. Zij kiezen er liever voor om te gaan werken en geld te verdienen om hun ouders te helpen en ervoor te zorgen dat ze zelf financieel op eigen benen kunnen gaan staan om het huis uit te kunnen. Hiermee voldoen deze respondenten aan de verwachting van hun familie om al op jonge leeftijd financieel zelfstandig te kunnen zijn.

De combinatie van het volgen van een beroepsopleiding en een bijbaan biedt voor deze respondenten geen mogelijkheid om hun ouders financieel te helpen. Zij zijn ervan overtuigd dat een beroepsopleiding nuttig is, maar dat een carrière zonder een beroepsopleiding ook mogelijk is. Zij zetten zich hiermee af tegen de algemeen heersende opvatting dat alleen een diploma van het

voortgezet onderwijs een onvoldoende startkwalificatie is voor een beroepsloopbaan. De respondenten lijken zich van de wensen van hun familieleden weinig aan te trekken en kiezen ervoor om op korte termijn hun ouders te helpen door een bijdrage te leveren aan het gezinsinkomen.

6.1.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een standaardbiografie

De respondenten in dit onderzoek met een standaardbiografie maken in hun beroepsloopbaan keuzes door zich te laten leiden door hun interesses van dat moment. Wanneer zij het werk niet leuk meer vinden bij hun huidige werkgever, gaan zij op zoek naar de volgende baan. De zoektocht naar een baan verloopt in de meeste gevallen via het sociale netwerk van de respondent. Aan mensen uit hun directe omgeving maken zij kenbaar dat zij op zoek zijn naar ander werk. Wat voor werk precies, dat is voor de respondenten nog onduidelijk.

Familie, vrienden en vrienden van familie spelen een belangrijke rol bij het vinden van een baan. Zij staan net iets verder van de respondent af, waardoor zij met baansuggesties komen waar de respondent niet zelf aan gedacht heeft. In tegenstelling tot de literatuur, waarin beweerd wordt dat respondenten met een standaardbiografie niet flexibel zijn in de zin van nieuwe dingen uitproberen, staan de respondenten in dit onderzoek open voor banen waar zij zelf in eerste instantie niet aan gedacht hadden.

"Interviewer: Hoe had je die baan gevonden [haar eerste baan]?"

Respondent: Ehh, mijn zusjes neef, die werkte daar al en ik wilde heel graag een auto, op mijn 16^e al, dus toen zei hij: dan kom je het toch een keer proberen? En zo ben ik er eigenlijk ingerold. Ik vond het echt leuk!"

[later in het interview]

"Interviewer: Ok, kan je misschien wat meer vertellen over je huidige baan? Want hoe lang werk je daar nu dan?"

Respondent: Daar ben ik ingerold door mijn tante. Mijn [huidige] werkgever heeft vijf andere [farmaceutische] bedrijven, dus die heeft ehh ehm, mijn tante heeft mij voorgesteld aan deze werkgever. Nu zorg ik dat de vaccins binnenkomen, dat de vaccins uitgaan, dat als er een spoedbestelling is zeg maar, dat als er iemand wordt gebeten door een vleermuis, moet ik zorgen dat de vaccins klaar staan. Zorgen dat als de bestelwagen weggaat dat echt de medicijnen er in zitten, alles gekoeld is, zorgen dat de facturen gemaakt worden. Spannend werk!" (Sharon, standaardbiografie)

De respondenten met een standaardbiografie rollen via het nuttig inzetten van hun sociale netwerk van de ene baan in de andere. De keuzes voor banen maken de respondenten op basis van hun interesses. Ze kijken niet wat de baan betekent voor hun sociale status of het verloop van hun carrière, wel kijken ze of de baan goed te combineren is met andere verplichtingen zoals het ouderschap.

6.1.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in de beroepsloopbaan

De manier waarop de respondenten omgaan met de keuzes in hun beroepsloopbaan is heel ontspannen. Zij hebben niet echt een doel dat zij graag willen realiseren in hun beroepsloopbaan en hebben daarom ook weinig ambitie binnen hun functie. Hierdoor ervaren zij weinig druk bij het maken van keuzes. Een belangrijke factor voor hen bij het maken van keuzes in de beroepsloopbaan is dat dit voldoende inkomsten oplevert zodat zij samen met hun partner gemakkelijk rond kunnen komen en dat de baan hun voldoende vrijheid geeft om de zorg voor kinderen, huishouden en het werk te kunnen combineren. Voor de respondent is het ook belangrijk om tijd te hebben voor hobby's, zoals winkelen. Vanuit hun lage ambitie kunnen we begrijpen waarom de respondenten die wel de mogelijkheid krijgen om door te groeien deze kans niet aangrijpen.

"Interviewer: Zie jij binnen dat [farmaceutische] bedrijf doorgroei- of ontwikkelingsmogelijkheden in de toekomst?"

Respondent: Het is me wel gevraagd, of ik iets anders zou willen gaan doen [meer administratie],

maar ik zit wel op mijn plek. Ik ben nog jong. Als ik door zou willen groeien, dan zou ik daar de boekhouding in willen, dat is iets wat ik nog wel leuk vind. Maar andere doorgroeimogelijkheden, ja, dan zou ik alleen in de directeursstoel willen zitten zeg maar.”

[later in het interview]

“Interviewer: Stel je voor dat je op een gegeven moment hogerop zou willen komen. Hoe zou je dat doen? Zou je zeggen van nou: ik doe dat door te werken, of zou je bereid zijn om daar ook voor terug te gaan naar school?

Respondent: Nee! Door te werken. Ik zou dan wel met iemand mee willen lopen. Dat is me al eerder voorgesteld door iemand bij de boekhouding. Daar had ik toen nog niet zo'n behoefte aan.

Interviewer: Wil je eigenlijk wel hogerop komen?

Respondent: Nu nog niet, het is goed zoals het is. Ik heb een leuk salaris.” (Sharon, standaardbiografie)

6.1.4 Overall patroon van respondenten met een standaardbiografie

De respondenten uit dit onderzoek laten zich kenmerken door een korte schoolloopbaan. Zij betreden de arbeidsmarkt met enkel een middelbareschooldiploma. Kort na de leerplichtige leeftijd zijn deze respondenten gaan werken als serveerster. Zij werkten net als hun moeder in geslachtsspecifieke laagbetaalde beroepen. Met hun tweede baan in een andere sector zijn zij gaan werken in minder geslachtsspecifieke beroepen. Bij het vinden van een baan weten zij over het algemeen mensen uit hun omgeving in te zetten die dichtbij hen staan. De respondenten hebben bij mensen uit hun directe omgeving kenbaar gemaakt dat zij op zoek zijn naar een andere baan. Via familieleden, bijvoorbeeld een tante, weten zij vervolgens een andere baan te vinden. Het carrière verloop van de respondenten wisselt tussen diverse sectoren afhankelijk van waar zij een baan vinden die zij bewust kiezen omdat deze past bij hun interesses en zorgtaken.

In tabel 2 is weergegeven bij welke respondenten de richtinggevende kenmerken voor de standaardbiografie in hun levensloop voorkomen. De richtinggevende kenmerken zijn: consistentie in onderwijsloopbaan, bewuste keuze om na leerplicht te stoppen met onderwijs, invloed van omgeving om snel te stoppen met onderwijs en persoonlijke doelen om snel toe te treden tot de arbeidsmarkt. Kenmerken voor de beroepsloopbaan zijn: bewuste keuzes om te gaan wisselen van baan en een bewuste keuze voor de nieuwe baan.

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Sharon	autochtoon	x	x	x		x		x			Standaardbiografie
Francesca	w. allochtoon	x	x	x		x		x	x		Standaardbiografie

Tabel 2: richtinggevende kenmerken voor de standaardbiografie

In tabel 2 is te zien dat Sharon voor haar onderwijs- en beroepsloopbaan de kenmerkende eigenschappen voor de standaardbiografie vertoont. Francesca vertoont in haar onderwijsloopbaan ook de kenmerken van een standaardbiografie. In haar beroepsloopbaan vertoont zij daarnaast een kenmerk van de knutselbiografie, te weten “invloed omgeving bepalend”. Dit komt voort uit dat zij haar beroepsloopbaankeuzes laat hangen van toevalligheden en daarnaast overweegt zij tijdens haar beroepsloopbaan om weer terug te gaan naar school.

6.2 Keuzebiografie

De theoretische kenmerken van de keuzebiografie betreffende gezin van herkomst, opvoedingsstijl, centrale waarden en onderwijs- en beroepsloopbaan worden ingegeven door min of meer bewuste keuzes van de jongeren.

Richtinggevend bij deze keuzes zijn de persoonlijke doelen van de jongere die passen bij hun persoonlijkheid (Beck, 1992). Bij de manier van keuzes maken, overlegt de jongere met relevante anderen over de te maken keuze en reflecteert op de gemaakte keuzes (Du Bois-Reymond, 1998).

6.2.1 Respondentengroep keuzebiografie

In dit onderzoek zijn vijf respondenten waarbij de theoretische kenmerken van een keuzebiografie gedeeltelijk terug te vinden zijn. Michael (27 jaar), Roger (25 jaar), Josemar (23 jaar) en Gregory (25 jaar) zijn mannelijke respondenten en Gail (27 jaar) is een vrouwelijke respondent. Gregory en Michael zijn opgegroeid in Rotterdam Delfshaven. Gregory woont nog in bij zijn moeder in Delfshaven en Michael woont nu in Rotterdam Feijenoord met zijn partner en dochter. Josemar, Roger en Gail zijn opgegroeid in Rotterdam Centrum en wonen daar nog steeds bij hun ouders.

Deze respondenten hebben allemaal hun beroepsopleiding afgerond. Roger en Josemar zijn werkzaam in hun tweede baan en Gail en Michael zijn werkzaam in hun derde baan. Gregory is door familieomstandigheden op dit moment niet in staat om te werken. De tabel met de gevolgde opleidingen door de respondenten en hun banen is te vinden in bijlage II.

6.2.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep

Roger, Gail en Gregory zijn niet-westerse allochtonen. De ouders van Roger en Gail zijn opgegroeid in China en de ouders van Gregory komen uit Suriname. Josemar en Michael zijn westerse allochtonen. De ouders van Josemar zijn opgegroeid in Portugal en de ouders van Michael komen uit Japan. In deze groep respondenten zijn geen autochtonen vertegenwoordigd.

De respondenten in dit onderzoek zijn wisselend opgevoed in een één- of tweeoudergezin. Roger, Gail en Josemar komen uit een tweeoudergezin. Zij werden voornamelijk verzorgd door hun moeder, terwijl hun vader hen discipline bijbracht door hen te wijzen op het belang van het maken van huiswerk. Het was voornamelijk hun vader die hen aanmoedigde om goede schoolprestaties te halen.

“Respondent: Ik deed altijd mijn best, ik ging altijd naar school, ik probeerde mijn vader altijd heel trots te maken, ik hield [haalde] goeie cijfers, het ging allemaal vrij makkelijk.” (Roger, keuzebiografie)

Michael en Gregory zijn afkomstig uit een éénoudergezin. Hierbij is de verwachting dat hun moeder hen naast verzorging ook discipline bijbracht. Echter zien we dit bij hen niet terug. Mogelijk hebben zij de discipline om doelgericht de onderwijsloopbaan te doorlopen op de basisschool of op het voortgezet onderwijs meegekregen. Uit de interviews is dit niet duidelijk naar voren gekomen

De eerste generatie niet-westerse allochtone en westerse allochtone ouders van de respondenten met een keuzebiografie zijn naar school gegaan in het land van herkomst en zijn veelal rond hun twintigste vertrokken uit hun herkomstland. Hierdoor hebben zij weinig opleiding genoten en zijn in Nederland terecht gekomen in het lage segment van de arbeidsmarkt, zoals in de bediening in restaurants. Deze ouders wilden hun kinderen een betere toekomst geven door hen meer kansen te kunnen bieden via goed en betaalbaar onderwijs. Eén van de belangrijkste redenen voor deze niet-westerse allochtonen om naar Nederland te komen, was het goede onderwijssysteem in Nederland. De ouders van de respondenten hebben dit ook overgebracht op hun kinderen, zoals Roger hieronder beschrijft.

“Interviewer: Spelen zij wel een rol bij je motivatie om te werken?”

Respondent: Ja tuurlijk, die hebben zoiets we zijn niet voor niks die grote oceaan overgestoken dus je gaat er nu iets van maken ook.” (Roger, keuzebiografie)

De opvoedingsstijl van de respondenten met een keuzebiografie is een gezaghebbende opvoedingsstijl. Vanuit de culturele achtergrond van de ouders, hebben de respondenten in hun kinderjaren te horen gekregen dat het belangrijk is om goed te presteren op school, om zodoende een baan met een goede sociale status te krijgen, zoals ambtenaar of arts. De respondenten hebben van hun ouders bij het maken van onderwijskeuzes geen ondersteuning gekregen, omdat de ouders

beperkt begrip hebben van het Nederlandse onderwijssysteem. Het was aan de respondent om te bepalen welke onderwijskeuzes het beste bij de verwachtingen van hun ouders pasten. De ouders stimuleerden de respondenten om hard te werken op school. Zij doen dit door hun kind laag beoordeelde beroepen in het vooruitzicht te stellen wanneer ze niet hun best doen.

“Respondent: Ze zeiden als je niet goed je best doet dan ga je snoepjes verkopen bij de Hema. Nou... en dat elke keer als we [broertjes en zusje] niet ons best deden... en dat was voor mij al genoeg motivatie om door te leren. Dit zeiden ze het hele schooltraject door.” (Gail, keuzebiografie)

Door de combinatie van het vooruitzicht van het risico op beroepen met een lage status en de hoge verwachtingen van hun ouders, zien we dat deze ouders met hun stijl van opvoeden ervoor zorgden dat de respondenten graag succesvol willen zijn en bereid zijn om hier moeite voor te doen. Hard werken is een centrale waarde voor deze respondenten tijdens hun onderwijs- beroepsloopbaan om hun persoonlijke ambitie te realiseren. Daarnaast willen deze respondenten hun ouders niet teleurstellen en zullen zij zich volledig inzetten om aan de verwachtingen van hun ouders te voldoen.

De opvoedingsstijl van Michael is te typeren als verwaarlozend en wijkt af van de andere respondenten die getypeerd zijn als keuzebiografen. Zijn moeder had tijdens zijn jeugd weinig aandacht voor de ontwikkeling van Michael. Zijn moeder is zelf laagopgeleid en had weinig kennis van het Nederlandse onderwijssysteem. Onderwijs voor Michael had voor haar ook weinig prioriteit. Ondanks de verwaarlozende opvoedingsstijl, zijn hard werken en doorzetten belangrijke persoonlijke waarden voor Michael. Michael heeft niet het gevoel gehad dat hij goed moest presteren om aan de verwachtingen van zijn moeder te voldoen. Michael presteerde goed om zichzelf niet teleur te stellen en later de toetsen niet te hoeven herkansen.

Deze niet-westerse allochtonen hebben als normen en waarden meegekregen dat het belangrijk is om een goede positie te verkrijgen op de sociale ladder. Om deze positie te kunnen bereiken is serieus studeren een noodzaak. De ouders van deze respondenten komen uit culturen waar tevredenheid met het leven vaak niet samenhangt met het streven om persoonlijk gelukkig te zijn, maar eerder met het streven naar een goed toekomstig beroep. Een invloedrijk beroep zoals, ambtenaar, vinden veel van deze ouders belangrijk voor hun kind. Dit verklaart ook hun aandacht voor schoolprestaties van hun kind. Deze norm, die de respondenten hebben meegekregen in hun opvoeding, zien we terug in de centrale waarden van deze respondenten. Daarnaast herkennen we dat deze respondenten in Nederland zijn opgegroeid en dat zij naast een goede sociale positie ook aangeven te streven naar persoonlijk geluk, zoals voldoende tijd voor hobby's. Dit persoonlijk geluk kan voortkomen uit het realiseren van veelal carrièrerichte persoonlijke doelen in het leven. Bij de westerse allochtonen in dit onderzoek komt naar voren dat het belang van gelukkig zijn in het leven een prominentere plaats inneemt dan bij de niet-westerse allochtonen.

6.2.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een keuzebiografie

De respondenten met een keuzebiografie maken tijdens de onderwijsloopbaan hun keuzes bewust op basis van hun persoonlijke doelen en ambities. De respondenten vragen zich tijdens hun onderwijsloopbaan af of hun persoonlijke doelen ook bij hun interesses passen. Immers zijn de meeste respondenten streng opgevoed door westerse en niet-westerse allochtone ouders. Dit zou kunnen betekenen dat zij de normen van hun ouders ten aanzien van voorkeurberoepen, zoals ambtenaar of kantoormedewerker, hebben overgenomen en deze opvattingen hebben verweven met hun persoonlijke doelen. De respondenten overleggen weinig met hun ouders over hun persoonlijke doelen, omdat deze vaak weinig begrip van het Nederlandse onderwijssysteem hebben, aldus de respondenten. Belangrijke personen om mee te overleggen zijn voor de respondenten docenten en vrienden van dezelfde leeftijd.

Bij het maken van een eerste richtinggevende keuze, te weten de profielkeuze, hebben de respondenten overlegd met hun mentor over welk profiel bij hun kwaliteiten past. De respondenten hebben vervolgens zelfstandig en in overleg met medescholieren de keuze gemaakt.

De ouders van de respondenten speelden hier vrijwel geen actieve rol bij. Het is denkbaar dat de verwachtingen van de ouders wel meespelen bij de vorming van de interesse en keuze van de respondent.

Respondenten met een keuzebiografie kunnen over het algemeen goed omgaan met de vele keuzes waar zij voor komen te staan tijdens de onderwijsloopbaan. Zij hebben hun persoonlijke doelen helder voor zichzelf en weten deze doelen gericht na te streven bij de keuzes die zij moeten maken. De helderheid van de persoonlijke doelen van de respondenten komt in dit onderzoek voort uit hun persoonlijke interesses. Over de persoonlijke interesses spreken de respondenten met hun vrienden.

De verwachtingen van de ouders zijn terug te zien bij de beroepsopleidingskeuzes van de respondenten. De niet-westerse allochtone respondenten hebben voornamelijk interesse in bedrijfsadministratie. Het is goed denkbaar dat hun ouders verwachten dat de respondent een goede baan op een kantoor krijgt. De respondenten geven aan dat zij bewust gekozen hebben voor deze beroepsopleiding, omdat dit bij hun interesses en kwaliteiten past.

“Respondent: Ik was heel goed in economie, dus toen dacht ik, ik ga iets met economie doen want ik ben goed met cijfers en ik vind economie interessant. Dus ik dacht dan ga ik die kant op want ik wist dat ik mijn beroepsopleiding in de economische richting wilde doen daarom ben ik naar opendagen gegaan van mbo's waar zij economische opleiding aanboden.” (Gail, keuzebiografie)

De respondenten oriënteren zich op het maken van de beroepsopleidingskeuze voornamelijk op hun interesses. Daarnaast is er tijdens het voortgezet onderwijs ook aandacht besteed aan de beroepsopleidingskeuze, door de respondenten testen in te laten vullen over beroepen die bij hen passen. De respondenten geven aan dat zij die testen als een bevestiging hebben ervaren van hun keuze voor de beroepsopleidingsrichting. Met hun mentor zijn de respondenten ook naar open dagen van mbo-scholen geweest en hebben op basis van deze informatie een beroepsopleiding gekozen. Jongeren met een keuzebiografie doorlopen hun onderwijsloopbaan op een consistente manier. Dit betekent dat de aansluiting tussen de profielkeuze en de beroepsopleidingskeuze logisch is en dat zij de beroepsopleiding met goed gevolg afronden. Tijdens de beroepsopleiding zien we dat de respondenten in dit onderzoek hun persoonlijke doelen gaan vertalen naar concrete en realistische carrièredoelen.

“Interviewer: En, had je toen een carrièredoel?”

Respondent: Ik wilde wel echt doorleren totdat ik een eigen jaarrekening kon maken. En ik dacht daar ga ik gewoon voor. Je kon bij mbo kiezen voor 3 jarige of 4 jarige opleiding. En als je vmbo had gehaald kon je instromen in niveau 2 en kon je als je 2 gehaald had doorstromen naar niveau 3. Ik had toen een aantal vakken wel gehaald en een aantal niet en ik kon niet doubleren. Dus ben ik verder gegaan op het mbo en moest ik naar de avondschool. En toen dacht ik shoot [shit] wat nu, want ik moest nog 3 of 4 vakken halen want het scheelde maar een paar tiende punt. Maar ik ben wel doorgegaan want ja het zijn nog maar een paar vakken, dus.” (Gail, keuzebiografie)

De respondenten die een carrièredoel voor ogen hebben tijdens hun beroepsopleiding, kunnen omgaan met tegenvallende resultaten door zich te herpakken en de uitdaging aan te gaan om dichterbij het carrièredoel te komen.

De respondenten geven in het interview niet aan dat zij te maken hebben gehad met een achterstandspositie in het onderwijs. De respondenten zijn door hun ouders veelal opgevoed in hun moedertaal, maar de respondenten bleken op de basisschool de hiermee samenhangende taalachterstand voldoende in te kunnen lopen, waardoor dit niet zorgt voor problemen tijdens de verdere onderwijsloopbaan.

Ook voor respondenten met een keuzebiografie kan het lastig zijn om een juiste keuze te maken uit alle beroepsopleidingen. Het maken van de juiste keuze is voor dit type respondent extra belangrijk.

Bij een verkeerde keuze kan de koers voor het bereiken van hun carrièredoel ernstig verstoord worden.

“Respondent: Ik stond zo lang te twifelen en op een gegeven moment dacht ik dan kies ik economie en administratie dat vind ik ook leuk en daar kan je wat mee in de toekomst.” (Josemar, keuzebiografie)

Niet voor alle respondenten met een keuzebiografie in dit onderzoek is het duidelijk welke beroepsopleiding het beste bij hun carrièredoel past. Omdat zij toch een keuze moeten maken, kan de keuze voor een brede opleiding passend zijn, zodat de respondent hiermee in zijn beroepsloopbaan weer meer kan gaan sturen naar het carrièredoel. Tijdens de beroepsopleiding kijkt de respondent of de beroepsopleiding hen de juiste competenties leert om op de arbeidsmarkt dichterbij hun carrièredoel te komen. Over hoe zij reflecteren op hun eigen handelen, hebben de respondenten zich niet uitgelaten in de interviews. Uit de rode draad van deze interviews blijkt wel dat zij terugkijken of zij de juiste opleiding hebben gekozen voor hun carrièredoel. De keuzes die gemaakt zijn tijdens de onderwijsloopbaan sluiten op elkaar aan en zijn realistisch gericht op het carrièredoel. In dit onderzoek zijn de carrièredoelen voor Gail, Roger en Josemar een baan in de financiële administratie, voor Michael een baan als veiligheidskundige in de offshore en voor Gregory een baan als filiaal manager. Naast aandacht voor zijn beroepsopleiding en carrièredoel, heeft Josemar een bijbaan in de horeca. De keuze voor deze bijbaan is gemaakt, omdat hij deze gemakkelijk kan krijgen en hij een relatief hoog uurloon ontvangt. De andere respondenten hebben geen bijbaan, omdat zij zich graag volledig willen focussen op hun beroepsopleidingen.

6.2.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een keuzebiografie

De respondenten met een keuzebiografie in hun beroepsloopbaan kiezen voor sectoren die logisch aansluiten op hun afgeronde beroepsopleiding. Om een baan in de gewenste sector te vinden, maken de respondenten gebruik van externe partijen zoals een uitzendbureau of een vacaturewebsite. Op het moment dat de respondent een vacature heeft gevonden die aansluit bij zijn interesses en kwaliteiten en hij verwacht dat dit inhoudelijk een uitdaging is, reageert de respondent hierop via het uitzendbureau of de vacaturewebsite.

“Interviewer: Hoe heb je je eerste baan gevonden?”

Respondent: Via een vacaturesite voor pas afgestudeerden. Zij hadden contacten bij bedrijven en via hen heb ik mijn motivatiebrief en cv gestuurd naar een aantal van die bedrijven. En eentje van die bedrijven heeft mij aangenomen.

Interviewer: Zag je veel kansen op de arbeidsmarkt toen je afgestudeerd was?”

Respondent: Niet echt veel. De eerste de beste kans die ik zag heb ik toen aangepakt.” (Roger, keuzebiografie)

Het is door de economische crisis niet altijd eenvoudig voor respondenten om een baan te vinden in de gewenste sector. Via een minder interessante baan kunnen zij een baan bemachtigen die hen dichterbij een baan kan brengen die beter aansluit op hun carrièredoel.

Een achterstandspositie op de arbeidsmarkt komt bij de westerse respondenten en niet-westerse respondenten met een keuzebiografie in dit onderzoek niet naar voren. De respondenten met een keuzebiografie zijn bereid om moeite te doen en door te zetten om hun doel te realiseren en zien als reden dat zij een baan niet bemachtigen dat zij onvoldoende geschikt waren.

Na het sturen van de sollicitatiebrief worden deze respondenten doorgaans uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek.

“Respondent: En toen ben ik bij een aantal uitzendbureau langs gegaan en toen dacht ik wat hebben jullie te bieden? Ik was toen echt klaar met mijn opleiding en dat staat ook mooi op mijn cv. En toen is het eigenlijk vrij snel gegaan. Ik ben heel veel uitzendbureaus langs geweest en ben op gesprek geweest. Aan het einde van de middag werd ik opgebeld we hebben een vacature voor je en

we denken dat je geschikt bent. Het is een vacature bij Sint Fransiscus Gasthuis. Toen ben ik op gesprek gegaan en het klikte.” (Gail, keuzebiografie)

Voor de respondenten met een keuzebiografie in dit onderzoek is het belangrijk dat de functie-inhoud van de baan hen uitdaagt. Verder geven zij ook aan dat zij het belangrijk vinden om een goede klik te hebben met collega's. De respondenten ervaren het gevoel van de klik al tijdens het sollicitatiegesprek. Als het gesprek soepel verloopt en de respondent zich op zijn gemak voelt, is er volgens de respondent sprake van een klik.

Bij het maken van de keuze voor een baan maken de respondenten gebruik van relevante personen om met hen mee te denken of deze baan past bij hun kwaliteiten en bij het carrièredoel dat zij voor ogen hebben. Een partner is een voorbeeld van zo'n relevant persoon. Als hun partner enthousiast is over de baan en van mening is dat dit bij respondent past, maakt de respondent zijn keuze kenbaar aan de potentiële werkgever.

“Respondent: Ik heb een sollicitatiegesprek gehad. Ik heb mijn vriendin daarna gebeld en met haar overlegd of dit bij mij past. Zij was ook enthousiast en ik heb besloten om de baan aan te nemen.” (Michael, keuzebiografie)

Bij de zoektocht naar hun eerste baan, zijn de respondenten voornamelijk op zoek naar werk dat hen een ingang biedt in hun sector. De respondenten geven aan dat zij, na een bepaalde tijd te hebben gewerkt in dezelfde baan, bij de keuze voor hun volgende baan, naast een uitdagende functie-inhoud ook aandacht gaan besteden aan de diversiteit in taken en afstemming die bij de functie hoort.

“Respondent: Het was heel saai. Het is 40 uur alleen cijfers. Je had ook geen overleg zoals een ambtenaar. Die heeft heel veel overleg en zo en die gaat naar buiten. Maar dat was bij mij niet, dus ik zat 40 uur op kantoor om de cijfers in te voeren.” (Roger, keuzebiografie)

Een ander belangrijk aspect voor de respondenten met een keuzebiografie is de mate waarin zij binnen hun functie kunnen doorgroeien. Voordat zij op zoek gaan naar doorgroeimogelijkheden in het bedrijf, kijken de respondenten terug op wat zij geleerd hebben en wat voor hen nodig is om dichterbij hun carrièredoel te komen. Aan de hand van deze reflectie gaan de respondenten op zoek naar hun doorgroeimogelijkheden en maken sommigen hun wensen kenbaar bij hun leidinggevende.

“Interviewer: Heb je ook doorgroeimogelijkheden bij de Media Markt?”

Respondent: Ja, je hebt doorgroeimogelijkheden. Het is onderdeel van een grotere Europese holding. Maar ja, je moet dan wel de juiste papiertjes hebben en die heb ik niet.” (Roger, keuzebiografie)

De doorgroeimogelijkheden bij het bedrijf worden vaak beperkt door het lage opleidingsniveau van de respondenten. Het is denkbaar dat het lage opleidingsniveau bij het solliciteren naar een hogere functie een beperking is, maar dat lang voor de dezelfde werkgever werken en intern doorgroeien wel een optie voor hen biedt.

6.2.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in de beroepsloopbaan

Respondenten met een keuzebiografie gaan serieus om met de keuzes die zij moeten maken in hun beroepsloopbaan. Zij maken deze keuzes zorgvuldig door te kijken of de baan bij hun kwaliteiten, interesses, onderwijsloopbaan en carrièredoelen past en dit te controleren bij mensen uit hun directe omgeving. Dit resulteert in een beroepsloopbaan waar een consistente stijgende lijn zichtbaar is richting leidinggevende functies.

Het is belangrijk voor de respondenten met een keuzebiografie in dit onderzoek om tevreden te zijn met de keuzes in hun beroepsloopbaan en dat de baan hen inhoudelijk blijft uitdagen.

“Respondent: Na twee jaar dacht ik, ik kan veel meer. En toen ben ik met mijn leidinggevende gaan praten en gezegd ik heb die en die opleiding gedaan kan je me wat meer uitdaging geven? En toen heeft hij mij wel iets meer gegeven. En werd ik echt contactpersoon van bepaalde clusters. En dat was op een gegeven moment ook niet meer genoeg.

En toen ben ik bij een aantal uitzendbureaus langs gegaan en toen dacht ik wat hebben jullie te bieden.” (Gail, Keuzebiografie)

Een gevolg van de zoektocht naar meer uitdaging, persoonlijke ontwikkeling en hard werken is dat het salaris van de respondenten met een keuzebiografie ook meegroeit met de behaalde carrière doelen. Deze respondenten zijn tevreden over de hoogte van hun salaris. Gail omschrijft dit als volgt:

“Interviewer: Wat levert werk je op?

Respondent: Sowieso centjes, en centjes verdienen je natuurlijk om leuke dingen te kunnen doen. Ik zou niet werkloos kunnen zijn dan zou ik me gaan vervelen. Want iedereen werkt! En je moet ook niet een te groot gat achterlaten op je CV want je krijgt daar altijd vragen over.” (Gail, keuzebiografie)

Voor de respondenten met een keuzebiografie is de balans tussen werk en privé van belang, omdat zij plezier beleven aan hun werk, maar zij ook aan bijvoorbeeld hun hobby's zoals, postzegels verzamelen. Voor hen is het verder belangrijk om actief te zijn op de arbeidsmarkt, zodat ze hun cv goed op kunnen bouwen om later wellicht de leidinggevende ambtenaar te kunnen worden, zoals hun ouders van hen verwachten. Deze respondenten kijken tevreden terug op hun onderwijs- en beroepsloopbaan die logisch op elkaar aansluiten en waarmee zij steeds dichterbij hun persoonlijke doelen komen, in dit geval een carrière in de financiële administratie, offshore en detailhandel.

6.2.4 Overall patroon van respondenten met een keuzebiografie

Kenmerkend voor de respondenten die een keuzebiografie volgen is een consistentie in de keuzes die zij maken. Dit betekent dat zij keuzes maken in hun school- en beroepsloopbaan die logisch op elkaar aansluiten. Deze respondenten hebben één beroepsopleiding gevolgd en zijn vervolgens soepel doorgestroomd naar een baan die aansluit op hun beroepsopleiding. Het carrièreverloop van de respondenten kenmerkt zich door een logische aansluiting op verschillende banen in de richting van een leidinggevende functie. Daarnaast bieden deze banen de respondenten ook een uitdaging. Bij het maken van keuzes in de beroepsloopbaan bespreken respondenten dit met relevante personen uit hun directe omgeving. Deze respondenten zijn over het algemeen tevreden met hun beroep en met hun privéleven. Voor deze respondenten zorgt tevredenheid met het werk voor de tevredenheid met het leven.

In tabel 3 is weergegeven bij welke respondenten de richtinggevende kenmerken voor de keuzebiografie in hun levensloop voorkomen. De richtinggevende kenmerken voor de keuzebiografie zijn: consistentie, bewuste keuze, ambitie en persoonlijke doelen in zowel de onderwijs- als beroepsloopbaan.

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Josemar	w. allochtoon	x	x		x	x		x			keuzebiografie
Michael	w. allochtoon	x	x	x	x		x	x		x	keuzebiografie
Roger	nw. allochtoon	x	x		x	x	x	x		x	keuzebiografie

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Gail	nw. allochtoon	x	x		x	x	X	x		x	keuzebiografie
Gregory	nw. allochtoon	x	x		x		x	x		x	keuzebiografie

Tabel 3: richtinggevende kenmerken voor de keuzebiografie.

In tabel 3 valt op dat de respondenten, die wij hebben geschaard onder de keuzebiografie, niet alle richtinggevende kenmerken in dezelfde mate vertonen.

Bij Michael is in tabel 3 te zien dat hij tijdens zijn onderwijsloopbaan geen heldere persoonlijke doelen voor ogen heeft. Hij heeft echter zijn keuzes op een positieve manier mede laten bepalen door zijn omgeving en dan voornamelijk zijn leeftijdsgenoten. Deze keuzes zijn dusdanig uitpakend, dat het verloop van de biografie veel overeenkomsten vertoont met een keuzebiografie.

In tabel 3 is te zien dat Josemar tijdens zijn beroepsloopbaan is gaan twijfelen over zijn beroepskeuze, te weten financiële administratie. Deze twijfel uit zich in de tabel in een inconsistente beroepsloopbaan en twijfel over zijn persoonlijke doel. Josemar heeft een periode een baan in de horeca naast zijn baan in de bedrijfsadministratie gehad. Na een korte periode is hij erachter gekomen dat de bedrijfsadministratie wel de juiste richting voor hem is waarna hij is gestopt met zijn baan in de horeca. Vervolgens heeft hij zich gericht op het realiseren van zijn carriëredoelen in de financiële administratie.

6.3 Knutselbiografie

In 3.2 is beschreven wat de theoretische kenmerken van de knutselbiografie zijn, ten aanzien van gezin van herkomst, opvoedingsstijl, centrale waarden, onderwijs- en beroepsloopbaan. De theoretische kenmerken zijn dat de jongeren geen eenduidig beeld hebben van hun kwaliteiten en de richting die zij op willen met hun onderwijs- en beroepsloopbaan. De jongeren maken de keuzes in de onderwijs- en beroepsloopbaan vrij willekeurig en lijken hier niet eerst zelf over na te denken (Beck, 1992). Zij laten zich hierbij beïnvloeden door externe factoren, zoals vrienden.

6.3.1 Respondentengroep knutselbiografie

In dit onderzoek zijn zeven respondenten waarbij de theoretische kenmerken van een knutselbiografie zijn terug te zien. Jeffrey (24 jaar) is de enige mannelijke respondent met een knutselbiografie. De vrouwelijke respondenten met een knutselbiografie zijn Marije (24 jaar), Elisa (25 jaar), Nicky (24 jaar), Shira (24 jaar), Asma (21 jaar) en Samira (20 jaar).

Elisa, Nicky, Shira en Samira hebben geen afgeronde beroepsopleiding, in tegenstelling tot Jeffrey, Marije en Samira, die wel hun beroepsopleiding hebben afgerond. Marije, Nicky, Shira en Samira zijn werkzaam in hun eerste baan. Jeffrey, Elisa en Asma zijn werkzaam in hun derde baan. De tabel met de gevolgde opleidingen door de respondenten en hun banen is te vinden in bijlage II.

Jeffrey, Asma en Samira zijn geboren en getogen in Rotterdam Delfshaven en wonen daar nu nog. Jeffrey woont bij zijn moeder, Samira woont met haar kind bij haar moeder. Asma is moeder van een zoon en woont alleen.

Shira is geboren in Rotterdam Centrum en woont nu alleen in Den Haag.

Nicky en Marije zijn opgegroeid in Spijkenisse en wonen daar nog. Marije woont bij haar ouders en Nicky woont op zichzelf.

Elisa is opgegroeid in Rotterdam Feijenoord en woont daar nu samen met haar partner en dochter.

6.3.1.1 Gezinsachtergrond, opvoedingsstijl en centrale waarden van de respondentengroep

De respondenten met een knutselbiografie zijn zowel van autochtone, westerse allochtone en niet-westerse allochtone afkomst. De ouders van Jeffrey zijn afkomstig van de Nederlandse Antillen, maar zijn opgegroeid in Nederland. De ouders van Shira komen uit Duitsland en zijn daar opgegroeid. Jeffrey en Shira zijn westerse allochtone respondenten. De grootouders van Asma en Samira zijn beide afkomstig uit Marokko. Asma en Samira zijn nog wel traditioneel opgevoed en zijn niet-westerse allochtonen. Elisa, Marije en Nicky zijn autochtonen.

Jeffrey, Nicky, Elisa, Asma en Samira zijn opgevoed door hun alleenstaande moeder. Hun moeders waren naast moeder, ook kostwinner en werkten vaak overdag in uiteenlopende laag betaalde beroepen, zoals administrateur of conciërge. Deze moeders kwamen aan het begin van de avond thuis, waren moe en hadden vaak niet de aandacht die de respondenten op dat moment nodig hadden. Deze moeders gaven de respondenten, wanneer zij aan het werk waren, veel vrijheid en als zij thuis waren dan namen de respondenten deze vrijheid. De respondenten waren deze mate van vrijheid gewend en trokken zich weinig aan van wat hun moeder van de invulling van die vrijheid vond. De opvoedingsstijl van de moeders laat zich typeren als toegeeflijk en neigend naar verwaarlozend. De respondenten kregen vaak hun zin, ook wat betreft de te maken keuzes tijdens hun onderwijsloopbaan. De moeders wilden graag dat de respondent goede cijfers haalde op school, maar waren door hun afwezigheid niet goed in staat om de respondent hierbij te begeleiden. De vaders van de respondenten hebben hen ook niet kunnen helpen, omdat meestal er geen contact meer met hun vader was. Hierdoor weten zij weinig over de onderwijs- en beroepsloopbaan van hun vader.

"Interviewer: En hun beroepsgeschiedenis, dus wat ze gedaan hebben?"

Respondent: Mijn moeder is volgens mij niveau 3, zuster en daarna heeft zij een taxi-diploma gehaald en verder weet ik niet heel veel ervan. En mijn vader, die heb ik nooit gekend."

[Later in het interview]

"Interviewer: Welke dingen hebben je beperkt bij het maken van die keuzes [onderwijs]?"

Respondent: Ja, vrienden, ADHD, geen vader, druk in mijn hoofd." (Jeffrey, knutselbiografie)

Wellicht is de toegeeflijke opvoedingsstijl een reactie van de alleenstaande moeder, om te compenseren dat haar kinderen geen aanwezige vader hebben. Uit de interviews blijkt dat de vader voornamelijk bij niet-westerse allochtone gezinnen een belangrijke rol speelt wat betreft het handhaven van regels.

"Interviewer: Kan je daar wat meer over vertellen? Wat bedoel je met normaal?"

Respondent: Een veel vrijere omgeving [bij mijn moeder] dan bij mijn vader. Ik mocht meer en had minder regels. Mijn vader is echt zo'n traditionele Moslim, echt een sekte is het." (Asma, knutselbiografie)

Asma vertelt dat haar vader heel streng is en veel regels heeft. De opvoedingsstijl van haar vader is autoritair. Haar moeder gaf haar meer de door haar gevraagde vrijheid en deze opvoedingsstijl is meer te typeren als toegeeflijk. Dit geeft haar dochter de mogelijkheid om zelf te bepalen wat zij wil en te leven volgens het idee "later kan ik altijd nog worden wat ik wil" (van den Bulk, 2011).

Bij het bepalen van het toekomstig beroep is de verwachting dat voorbeeldfiguren uit de sociale omgeving van de respondent een rol spelen.

"Interviewer: Zijn er in jouw leven, in jouw familie, zijn er rolmodellen voor jou, dus voorbeelden?"

Respondent: Neuj....

Interviewer: Hoe komt dat?

Respondent: Omdat niemand zijn school heeft afgemaakt....!" (Samira, knutselbiografie)

Het lage sociale milieu waar de alleenstaande moeders en hun respondenten onderdeel van uit maken draagt bij aan de opvoedingsstijl die de respondenten hebben genoten. De moeders hebben vaak niet de sociale vaardigheden om hun kinderen te motiveren en sturen het gedrag van de respondenten hardhandig bij.

"Interviewer: Hoe zou je je opvoeding omschrijven? Hoe was dat?"

Respondent: Antilliaanse manier, als je iets niet deed, kreeg je klappen, als je iets niet goed deed, kreeg je klappen, gewoon hard en streng." (Jeffrey, knutselbiografie)

Marije en Shira zijn, ten opzichte van de andere respondenten met een knutselbiografie, anders opgevoed. Ten eerste zijn zij opgevoed door hun beide ouders. We zien dat de achtergrond van deze respondenten, ten opzichte van de andere respondenten met een knutselbiografie, sterk verschilt. De ouders van Marije en Shira zijn middelbaar tot hoog opgeleid en zijn werkzaam in beter betaalde beroepen, zoals geestelijk verzorger. Deze respondenten zijn dan ook niet afkomstig uit een laag sociaal milieu, maar uit een middenklasse milieu.

Shira en Marije zijn beide opgevoed via een andere opvoedingsstijl. Waar Shira bij haar onderwijskeuzes zich niet liet leiden door de mening van haar ouders, is dit bij Marije wel zo. Marije heeft over haar keuzes met haar ouders gesproken en hen om advies gevraagd. Marije heeft bij haar ouders aangegeven wanneer zij steun van hen nodig had, maar haar ouders hebben haar ook op de momenten dat zij het niet aangaf gesteund om goede onderwijsprestaties te halen.

"Respondent: Mijn ouders hadden mij wel geadviseerd inderdaad [over mijn profielkeuze]. Maar ik zag zelf wel in dat inderdaad wiskunde afviel omdat dat een ramp was. En dan had je er nog twee over. En bij cultuur en maatschappij zat ook economie maar minder dan bij die ander. En talen kon ik goed en vond ik leuk dus dan doen we dat." (Marije, knutselbiografie)

De ondersteuning bij te maken keuzes in het onderwijs hangt bij de respondenten met een knutselbiografie niet samen met onvoldoende kennis van het Nederlandse onderwijssysteem. Immers hebben de ouders van de autochtone respondenten zelf het onderwijssysteem gevolgd en zijn de ouders van deze niet-westerse allochtonen van de tweede generatie. Dit betekent dat deze ouders ook het Nederlandse onderwijssysteem hebben gevolgd en hier bekend mee moeten zijn. Voor de ouders van de westerse allochtonen zijn van de eerste generatie en voor hen is het Nederlandse onderwijssysteem wellicht nog onbekend en kan dit verschillen van het onderwijs dat zij zelf hebben genoten.

Het resultaat van de toegeeflijke opvoedingsstijl is, dat de centrale waarden voor de respondenten met een knutselbiografie geluk, vrijheid en sociale status zijn. De centrale waarden bij de niet-westerse allochtone respondenten met een knutselbiografie zijn vrijheid en sociale status. Voor Asma en Samira is het belangrijk dat zij het lage sociale milieu waar zij nu in zitten kunnen ontstijgen, om zo een betere sociale status te kunnen verkrijgen.

De tevredenheid bij de respondenten met een knutselbiografie in dit onderzoek komt niet direct voort uit de waarden die zij hebben meegekregen in hun opleiding. De respondenten zijn vaak nog op zoek naar hun persoonlijke ambities. De mate van vrijheid die zij van huis uit hebben meegekregen kan de zoektocht naar hun ambities wellicht moeilijker maken, omdat zij van huis uit geen handvaten hebben meegekregen in de vorm van verwachtingen en dit allemaal zelfstandig moeten uitvinden. De niet-westerse allochtone respondenten hebben van hun ouders wel meegekregen dat je tevreden mag zijn als je een beroep met een hoge sociale status hebt. De autochtone en westerse allochtone respondenten hebben deze verwachting niet meegekregen van hun ouders en zij zullen hun tevredenheid voornamelijk uit hun privéleven halen (zoals hun hobby's) en zullen wat betreft tevredenheid met hun beroepsloopbaan nog zoekende zijn.

6.3.2 Keuzes in de onderwijsloopbaan van respondenten met een knutselbiografie

Respondenten met een knutselbiografie laten hun onderwijskeuzes mede bepalen door klasgenoten. De respondenten Nicky, Marije en Elisa hebben op de havo hun profielkeuze gemaakt en Shira op het vwo. Jeffrey, Samira en Asma hebben hun profielkeuze op het vmbo gemaakt.

De profielkeuze heeft dit type respondenten gemaakt op basis van een inschatting van het eigen kunnen en de keuzes van bevriende klasgenoten. Achteraf blijken deze keuzes niet altijd de juiste zoals Shira in onderstaand citaat aangeeft.

“Interviewer: Welk profiel heb je gekozen op de middelbare school?”

Respondent: Economie en maatschappij. Omdat daar aardrijkskunde bijzat en omdat ik Frans heel moeilijk vond worden en niet meer zo leuk en toen was cultuur en maatschappij niet echt meer een optie.

Interviewer: Speelde iemand een rol bij die keuze?

Respondent: Uhm.. een vriendin van mij die bij mij in de klas zat die had economie en maatschappij gekozen. En ik dacht ook wel ik kan er ook iets mee.

Als ik het nu achteraf terug zie dan heb ik spijt dat ik geen Frans heb gedaan.” (Shira, knutselbiografie)

Bij de beroepsopleidingskeuzes laten de respondenten zich leiden door de keuzes van anderen, vaak goede vrienden. De respondenten verzamelen over het algemeen weinig informatie over de beroepsopleiding en maken de beroepsopleidingskeuze op basis van hun algemene kennis over de beroepsopleiding en de beroepsopleidingskeuze van vrienden.

“Respondent: Toen kwam het nieuwe schooljaar, september, en wat nu? Want ik kan niet me hele leven bij het Kruidvat blijven. Dat is ook nooit mijn ambitie geweest. Dus toen dacht ik als ik echt met kinderen bezig wil zijn dan.. ik had me achteraf gezien niet goed ingelezen. En misschien ben ik ook een beetje beïnvloed door me vriendin want zij ging MWD [Maatschappelijk Werk en Dienstverlening] doen. Ik kan best wel bangig zijn, ik durf niet goed zelf dingen te ondernemen. En zij ging MWD doen en ik dacht dan gaan we samen aan iets nieuws beginnen. Want zij was intussen klaar met de middelbare school en wat vertrouwd zeg maar... En uh.. Maar ik had me niet goed ingelezen want maatschappelijk werk en dienstverlening is meer gericht op volwassenen.” (Nicky, knutselbiografie)

In de interviews geven de respondenten aan dat zij achteraf gezien onvoldoende geïnformeerd waren over de inhoud van de beroepsopleiding op het moment van keuze. De helft van hen weet hun beroepsopleiding, die misschien niet helemaal bij hen past, toch af te ronden.

De beroepsopleidingskeuzes die de respondenten hebben gemaakt sluiten niet logisch op hun vooropleiding aan.

Naast de beroepsopleiding waren de respondenten met een knutselbiografie aan het werk in diverse bijbanen zoals cassière in een supermarkt of drogisterij of in de bediening van een horecagelegenheid. Marije, Shira en Nicky waren werkzaam als cassière en Asma, Samira, Jeffrey en Elisa als bediening in de horeca.

De bijbanen die de respondenten met een knutselbiografie tijdens hun beroepsopleiding hebben, geven hen zekerheid met betrekking tot inkomen. Zij vinden deze financiële zekerheid belangrijker dan hun beroepsopleiding. Deze respondenten hebben een kortetermijnvisie en geven de bijbaan meer prioriteit dan hun beroepsopleiding. De beroepsopleiding gaat zich meestal pas na het afronden terugbetalen op de arbeidsmarkt. De respondenten hebben niet de motivatie om te investeren in een beroepsopleiding om zodoende later een betere positie op de arbeidsmarkt te krijgen en mogelijk ook een baan te vinden met een arbeidsinhoud die aansluit bij hun interesses. Zij willen nu geld verdienen om nu een luxe levensstijl te kunnen hebben, waarbij zij over dure producten als merkkleding kunnen beschikken. Wellicht dat de niet-westerse respondenten met deze levensstijl aan de buitenwereld laten zien dat zij, ondanks hun minder geslaagde onderwijsloopbaan, dure producten kunnen aanschaffen omdat zij wel een relatief goede bijbaan hebben.

Respondenten met een knutselbiografie zijn erg gevoelig voor de opvattingen van hun vrienden. Jeffrey en Elisa zijn onderdeel van een subcultuur, te weten straatcultuur en alto cultuur. Voor de leden van de straatcultuur is het belangrijk om nauwe contacten met hun *peers* op de straat te onderhouden en dat dit ten koste gaat van hun schoolloopbaan vonden zij niet erg. Dit gegeven zien we ook bij de alto cultuur. Elisa ging gekleed in grote broeken en wijde T-shirts en luisterde naar metal muziek. Zij ging niet naar school omdat ze daar geen zin in had en was liever alleen op straat aan het rondzwerven om maar niet aan het stramien van school onderworpen te hoeven worden.

“Respondent: Ik was een van de kleinste en dunste en ik was heel erg wit. Typisch Nederlands kind. Maar er zaten ook andere Nederlandse kinderen, maar die waren minder wit. En toen werd ik dus een alto en toen ging ik dus ook weer niet meer naar school. Want dan ja, is rondhangen buiten veel leuker en interessanter.” (Elisa, knutselbiografie)

De twee subculturen hebben een negatieve invloed op de onderwijsloopbaan van de respondenten. Zij hebben geen motivatie om wat van hun onderwijsloopbaan te maken, omdat ze denken dat ze die niet nodig hebben, zolang ze maar bij hun subcultuur kunnen horen. De subcultuur wordt minder belangrijk voor de respondenten rond hun twintigste. De respondenten zijn dan minder gevoelig voor de sociale invloeden van hun *peers* en maken dan hun eigen keuzes in hun beroepsloopbaan. Op het moment dat de jongeren serieus actief worden op de arbeidsmarkt en besloten hebben om te stoppen met hun onderwijsloopbaan, komen ze erachter dat een beroepsopleiding noodzakelijk is om een baan te kunnen verkrijgen die zij leuk vinden en die het niveau van hun bijbanen kan overstijgen.

6.3.3 Keuzes in de beroepsloopbaan van respondenten met een knutselbiografie

De respondenten die een knutselbiografie hebben, beschikken niet allemaal over een afgeronde beroepsopleiding. Zij gaan werken in banen die dikwijls niet logisch aansluiten op hun (afgeronde) onderwijsloopbaan. Het komt regelmatig voor dat de respondenten bij hun bijbaan meer uren gaan werken, omdat zij geen baan kunnen vinden die aansluit bij hun beroepsopleiding.

“Interviewer: Toen je klaar was met je opleiding ben je toen op zoek gegaan naar een baan in de kinderopvang?”

Respondent: Nee, ik wilde eerst lekker op vakantie gaan om te vieren dat ik het had. En uh.. ja dat.. Ik ben wel gaan zoeken maar er was gewoon helemaal niks. Ik heb een beetje het internet af lopen speuren en ik had al gehoord van al me collega's of tenminste klasgenoten er is geen werk. Me moeder werkt in de branche en die zei ook er is geen werk. Dus dat motiveerde ook niet echt om heel diep te gaan zoeken. Nog steeds niet.” (Marije, knutselbiografie)

De respondenten die geen beroepsopleiding hebben afgerond, zijn nadat ze gestopt zijn met hun beroepsopleiding op zoek gegaan naar een baan in de horeca of een winkel. Zij hebben minder kansen op de arbeidsmarkt ten opzichte van de respondenten die hun beroepsopleiding hebben afgerond en ook een minder sterke positie op de arbeidsmarkt. Deze respondenten zijn door hun lage onderwijsniveau aangewezen op de lage beroepen in de samenleving. Het vinden van dit soort banen gaat de respondenten redelijk gemakkelijk af. Bij het zoeken van een baan gaan zij direct te werk.

“Interviewer: Hoe kwam je aan die banen?”

Respondent: Gewoon naar binnen lopen, ik liep gewoon altijd overal naar binnen en vroeg of ze personeel zochten.” (Samira, knutselbiografie)

De respondenten kiezen soms ook voor deze banen omdat zij hier gemakkelijk aan kunnen komen, bijvoorbeeld door rond te kijken als ze door een winkelstraat lopen. Nicky geeft in onderstaand citaat aan hoe zij haar baan bij een drogisterij heeft verkregen.

“Interviewer: En je keuze voor het Kruidvat, was dat een bewuste keuze?”

Respondent: Nee, ik liep langs het raam en zag medewerkers gezocht. Ik denk ik ga solliciteren en het was toen schijnbaar drama het was toen vakantietijd. Een brief gestuurd een dag later werd ik opgebeld en [weer] een dag later me sollicitatiegesprek en de week daarna kon ik beginnen.” (Nicky, knutselbiografie)

Het type banen waar de respondenten met een knutselbiografie in terecht komt, kenmerkt zich door vastgelegde werkprocessen en weinig doorgroeimogelijkheden.

Deze respondenten hebben wel de ambitie om door te groeien, maar zijn niet bereid om hier meer moeite voor te doen, bijvoorbeeld door meer verantwoordelijkheid te nemen.

“Interviewer: Dus je hebt niet zoiets van ik zou hogerop willen komen door dat werk te doen?”

Respondent: Ja, maar, dat heeft geen zin, want het verdient even veel.”(Jeffrey, knutselbiografie)

De wens om door te groeien hangt samen met een hogere sociale status en meer salaris. Daarnaast wordt vanuit de sociale omgeving van Nicky, Marije, Elisa en Shira verwacht dat zij met een havo- of vwo-diploma ten minste doorgroeien in hun "lage baantje" naar een meer leidinggevende functie. Immers hebben zij volgens het oordeel van mensen uit hun sociale omgeving geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een goede baan te verkrijgen via een hbo of wo studie.

Een belangrijk aspect voor respondenten met een knutselbiografie in het werk, zijn de sociale contacten die zij onderhouden met collega's en klanten.

“Respondent: Het verschilt een beetje per shift. Als ik 's ochtends werk dan is dat weer anders dan 's middags. Ik werk meestal 's middags en dan sta ik vaak op de broodafdeling. En dat houdt in dat [ik] mensen moet adviseren over de broden, broden afbak, zorg dat het er goed uitziet. Soms zit ik ook achter de kassa of ik vul iets bij. Het verschilt dan weer een beetje per dag en soms is er geen manager en zorg ik er soms voor dat de winkel goed wordt afgesloten en dat het geld wordt geteld en dan moet ik ook collega's aansturen.

Interviewer: Is het werk bij Ecoplaza [winkel] een uitdaging voor je?

Respondent: Haha, het is wel een uitdaging omdat ik het soms wel spannend vind. En je moet altijd aardig zijn naar klanten. Soms vind ik het fijn om in mezelf te zijn. In de winkel moet je altijd vriendelijk zijn en hard praten zodat iedereen je kan horen en dat kost energie voor mij.” (Shira, knutselbiografie)

Het tweede belangrijke aspect in hun baan is de afwisseling van diverse werkzaamheden. Ook blijkt dat de sociale contacten met collega's en klanten ervoor zorgt dat zij voldoening uit hun werk kunnen halen. Deze voldoening halen zij vooral uit het helpen van mensen in hun werk. Dit kan in kleine dingen zitten zoals iets aanwijzen, maar ook in sociale praatjes met klanten.

“Respondent: De klanten komen er al jaren en sfeer is heel goed. Het [is] altijd ook gewoon gezellig. En als je dan een probleem voor iemand heb kunnen oplossen dan geeft dat ook altijd een voldaan gevoel.” (Marije, knutselbiografie)

De respondenten met een knutselbiografie doen plichtsgetrouw hun werk en proberen zich via hun sociale contacten in de functie te motiveren. Voor dit type is zich dan nuttig voelen omdat zij bezig zijn een belangrijke reden om te gaan werken. Ook is het in hun sociale omgeving gebruikelijk is om te werken. Het salaris dat tegenover de werkzaamheden staat is de voornaamste reden om te gaan werken. Met dit salaris kunnen zij hun gezin onderhouden en in hun privéleven leuke dingen doen. Zij kunnen er zo voor zorgen dat ze hun geluk uit hun privéleven kunnen halen, zodat zij zich kunnen neer leggen bij hun minder uitdagende beroepsleven. Ze halen hun tevredenheid met het leven uit privéleven door hun hobby's (zoals knutselen met elektronica) of met vrienden naar het café gaan.

6.3.3.1 Omgang met gemaakte keuzes in de beroepsloopbaan

De meeste respondenten blijven vaak langere tijd werkzaam in dezelfde baan. Wanneer zij van baan veranderen, komen zij terecht in een baan van een soortgelijk niveau als hun vorige baan. In hun beroepsloopbaan zien we geen stijgende lijn of een logische aansluiting van het type banen gericht op hun persoonlijke doelen. We zien wel dat er door respondenten van verschillende afkomst anders wordt omgegaan met deze banen.

We zien verschillende omgangsvormen bij autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. We zien dat vooral de niet-westerse allochtone respondenten zich afzetten tegen hun laag gewaardeerde baan en bijvoorbeeld opstandig worden naar hun leidinggevende toe. Bij westerse allochtonen zien we dat zij bij hun leidinggevende aangeven dat zij meer kunnen dan dat de functie nu van hen vraagt. Helaas levert dat hen geen uitbreiding van verantwoordelijkheden of doorgroeimogelijkheden op.

De autochtone respondenten leggen zich neer bij hun baan en geven aan dat dit hen minder creatief maakt. We zien bij de autochtone en westerse allochtone respondenten dat zij wat betreft de gevraagde kwaliteiten voor hun werk overgekwalificeerd zijn. Zij zijn niet in staat om hun beroepsloopbaan in de hand te nemen en op zoek te gaan naar een andere baan.

De respondenten geven alleen aan dat zij een andere baan zouden willen, maar weten niet hoe zij deze stap moeten zetten.

Over het algemeen gaan respondenten met een knutselbiografie met de niet geslaagde keuzes in hun beroepsloopbaan om door zich te verzoenen met hun lot. Zij geven zich aan de situatie over en doen plichtsgetrouw hun werk om hun salaris te ontvangen. Moeite om uit dit type banen te komen doen de meeste respondenten niet. Dit is terug te zien in het carrièreverloop van deze respondenten.

Deze respondenten verlangen weinig meer van hun beroepsloopbaan en gaan op zoek naar uitdagingen in hun privéleven. De westerse allochtone en niet-westerse allochtone respondenten geven aan dat zij het gevoel gehad hebben dat zij weleens te maken hebben gehad met discriminatie in een bedrijf.

“Interviewer: Denk je dat je ook te maken gehad hebt met discriminatie?”

Respondent: Denk het wel, waar ik nu werk, Vrienden Live [café], ehm, mijn vriendin had gesolliciteerd, ik ook, en toen hoorde ik van binnenuit, iemand die daar werkte, iemand die ik kende, zei: weer zo’n neger erbij. Maar uiteindelijk ben ik toch aangenomen.” (Jeffrey, knutselbiografie)

Respondenten met een knutselbiografie zoeken de oorzaken van problemen in hun beroepsloopbaan vaak bij anderen. Het is daarom niet verwonderlijk dat westerse allochtone en niet-westerse allochtone respondenten met een knutselbiografie aangeven dat zij door discriminatie een minder goede positie op de arbeidsmarkt hebben. De oorzaak voor hun zwakke positie op de arbeidsmarkt ligt volgens hen in mindere mate aan hun opleidingsniveau, maar meer aan de bedrijven die werknemers zoeken en deze respondenten geen kansen willen geven om echt door te groeien.

6.3.4 Overall patroon van respondenten met een knutselbiografie

Respondenten die een knutselbiografie hebben krijgen veelal problemen bij het maken van de beroepsopleidingskeuze. Tijdens hun beroepsopleiding komen zij erachter dat zij de verkeerde opleiding hebben gekozen. Zij stoppen met hun beroepsopleiding en beginnen het volgende schooljaar aan een nieuwe beroepsopleiding. De keuzes voor de beroepsopleidingen zijn inconsistent en vaak ondoordacht gemaakt. Dit betekent dat per keuze verschillen zichtbaar zijn, omdat zij onvoldoende weten wat hun persoonlijke doelen zijn en hoe dit aansluit bij hun kwaliteiten. Daarnaast hebben de respondenten geen duidelijke verklaring voor de uiteenlopende onderwijskeuzes, wat erop duidt dat zij geen consistent persoonlijk doel hadden tijdens hun onderwijsloopbaan.

De knutselbiografie zien we voornamelijk bij respondenten met een havo of vwo diploma, dat zijn vier van de zeven respondenten met een knutselbiografie in dit onderzoek. Het carrièreverloop van dit type respondenten laat zich, evenals de schoolloopbaan, typeren door onlogische aansluitingen van

beroepen en het ontbreekt hier bij hen een consistent carrièredoel.

Voor deze respondenten zorgt tevredenheid met het privéleven ervoor dat zij hun beroepsleven minder zwaar laten wegen bij hun gevoel van tevredenheid.

Tabel 4 geeft belangrijke kenmerken van de knutselbiografie weer, te weten ambitie binnen de onderwijsloopbaan en invloed van de omgeving. In de beroepsloopbaan is dit de invloed van de omgeving.

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Marije	autochtoon			x	x				x		knutselbiografie
Elisa	autochtoon			x	x				x		knutselbiografie
Nicky	autochtoon	x		x	x				x		knutselbiografie
Shira	w. allochtoon			x	x						knutselbiografie
Jeffrey	w. allochtoon	x		x	x				x		knutselbiografie
Asma	nw. allochtoon	x			x				x		knutselbiografie
Samira	nw. allochtoon			x					x		knutselbiografie

Tabel 4: richtinggevende kenmerken voor de knutselbiografie.

In tabel 4 is te zien dat de respondenten, die wij hebben geschaard onder de knutselbiografie, niet alle kenmerken vertonen. Nicky, Jeffrey en Asma zijn aan een onderwijsloopbaan begonnen die consistent was, maar door invloed van vrienden en verwarring over hun persoonlijke doel is hun onderwijsloopbaan inconsistente geworden. In de beroepsloopbaan van de respondenten met een knutselbiografie worden de respondenten bij hun keuzes beïnvloed door hun omgeving. Dit betreft vooral externe factoren in hun omgeving, zoals meningen van vrienden.

6.4 Resumé

De mate waarin de respondenten kenmerken van standaard-, keuze- en knutselbiografie vertonen is onder andere het resultaat van hun rationele en irrationele onderwijs- en beroepskeuzes en factoren als gezin van herkomst en sociaal milieu.

De levensloop van respondenten met het type standaardbiografie vertoont sekse-specifieke kenmerken betreffende de eerste beroepskeuze. De twee respondenten met een standaardbiografie zijn vrouwen van diverse afkomst. De keuzebiografie komt in dit onderzoek meer voor onder respondenten van het mannelijke geslacht, vier mannelijke respondenten tegenover één vrouwelijke respondent. Dit type biografie komt in dit onderzoek voornamelijk voor onder niet-westerse allochtone respondenten.

De knutselbiografie komt voornamelijk voor bij vrouwelijke respondenten. Zes vrouwelijke respondenten tegenover één mannelijke respondent. De afkomst van deze respondenten is divers. De autochtone respondenten vormen de meerderheid onder de respondenten met een knutselbiografie.

De respondenten met een standaardbiografie en de respondenten met een knutselbiografie zijn opgevoed vanuit de toegeeflijke opvoedingsstijl. Dit betekent dat de ouders van deze respondenten geen uitgesproken verwachtingen hadden over de onderwijs- en beroepsloopbaan van hun kind. De respondenten met een keuzebiografie hebben een opvoedingsstijl genoten die gezaghebbend is. Dit betekent dat hun ouders, in tegenstelling tot de ouders van de respondenten met een standaard- of

knutselbiografie duidelijk, uitgesproken hebben naar de respondent wat hun verwachtingen zijn met betrekking tot de onderwijs en beroepsloopbaankeuzes van hun kind.

De respondenten met een standaardbiografie maken in hun onderwijsloopbaan keuzes die gericht zijn op het zo snel mogelijk betreden van de arbeidsmarkt. Zij hoeven dan ook maar weinig keuzes te maken in hun onderwijsloopbaan.

De respondenten met een keuzebiografie maken in hun onderwijsloopbaan keuzes die logisch met elkaar samenhangen en aansluiten op hun persoonlijke doelen. De respondenten met een knutselbiografie maken keuzes in hun onderwijsloopbaan die weinig samenhang met elkaar vertonen, omdat zij zich bij hun keuzes laten leiden door externe factoren, voornamelijk de keuzes van anderen. Zij weten onvoldoende welke persoonlijke doelen hen richting kunnen geven. Bij de respondenten met een keuzebiografie geven deze persoonlijke doelen hen richting bij het kiezen.

In de beroepsloopbaan van de respondenten met een standaardbiografie maken de respondenten beroepskeuzes op basis van hun interesses. Bij het vinden van een baan gebruiken zij mensen uit hun directe sociale netwerk. Tijdens hun carrière zijn zij werkzaam in diverse sectoren.

De respondenten met een keuzebiografie maken, net als respondenten met een standaardbiografie, keuzes in hun beroepsloopbaan op basis van hun interesses, maar belangrijker zijn hun persoonlijke doelen. Vanuit deze richtinggevende persoonlijke doelen bouwen zij een beroepsloopbaan in een stijgende lijn op. Bij de respondenten met een knutselbiografie is in hun beroepsloopbaan deze stijgende lijn niet zichtbaar. Zij weten, in tegenstelling tot de respondenten met een keuzebiografie, niet waar zij naartoe willen met hun beroepsloopbaan en zij komen niet veel verder dan het type bijbaan dat zij tijdens hun beroepsopleiding hadden. Wederom spelen bij hen externe factoren, zoals discriminatie op de arbeidsmarkt, een rol bij het vinden van een passende baan. De niet-westerse allochtonen met een knutselbiografie geven als enige aan het gevoel te hebben gediscrimineerd te worden. De niet-westerse allochtone respondenten met een keuzebiografie kunnen ook te maken hebben met gehad met discriminatie op de arbeidsmarkt, maar zij zijn hier wellicht op een andere manier mee omgegaan, bijvoorbeeld door dit te wijten aan hun beroepsopleiding.

In tabel 5 wordt per respondent aangegeven wat voor de respondent de richtinggevende kenmerken zijn voor het bijbehorende type biografie.

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Sharon	autochtoon	x	x	x		x		x			standaardbiografie
Francesca	w. allochtoon	x	x	x		x		x	x		standaardbiografie
Josemar	w. allochtoon	x	x		x	x		x		x	keuzebiografie
Michael	w. allochtoon	x	x	x	x		x	x		x	keuzebiografie
Roger	nw. allochtoon	x	x		x	x	x	x		x	keuzebiografie
Gail	nw. allochtoon	x	x		x	x	x	x		x	keuzebiografie
Gregory	nw. allochtoon	x	x		x		x	x		x	keuzebiografie

Naam	Etnische achtergrond	Consistentie onderwijs	Bewuste keuze	Invloed omgeving bepalend	Ambitie onderwijs	Persoonlijke doelen onderwijs	Consistentie beroepsloopbaan	Bewuste keuze beroepsloopbaan	Invloed omgeving bepalend	Eenduidig persoonlijk doel	Overall biografie
Marije	autochtoon		x	x	x				x		knutselbiografie
Elisa	autochtoon			x	x				x		knutselbiografie
Nicky	autochtoon	x		x	x		x			x	knutselbiografie
Shira	w. allochtoon		x		x	x	x				knutselbiografie
Jeffrey	w. allochtoon	x	x	x	x				x		knutselbiografie
Asma	nw. allochtoon	x	x		x	x			x		knutselbiografie
Samira	nw. allochtoon			x					x		knutselbiografie

Tabel 5: overzichtstabel met richtinggevende kenmerken voor de biografieën.

7. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek gepresenteerd aan de hand van de drie typen biografieën van Beck (1992).

Een keuze maken is lastig voor jongeren in de huidige samenleving waarin jongeren talloze keuzes kunnen maken in hun onderwijs- en beroepsloopbaan. In dit onderzoek is onderzocht of de theorieën over de typen biografieën van Beck (1992) bruikbaar zijn om de verschillen in de onderwijs- en beroepsloopbaan van autochtone en allochtone laagopgeleide jongeren in de regio Rotterdam en hun tevredenheid met deze loopbanen als volwassenen te begrijpen.

Standaardbiografie

Jongeren met een standaardbiografie laten zich bij hun onderwijs- en beroepsloopbaankeuzes leiden door tradities. De jongeren komen uit een laag sociaal milieu, waar hun ouders het niet breed hebben. De jongeren kiezen gericht voor een korte onderwijsloopbaan, omdat zij weinig belang hechten aan school. Zij geven er de voorkeur aan om op jonge leeftijd te gaan werken en financieel zelfstandig te worden. Hiermee zetten ze de traditie van hun ouders voort om op jonge leeftijd financieel zelfstandig te zijn en zij voldoen hiermee eveneens aan de verwachting van hun familie betreffende de onderwijsloopbaan.

Bij de beroepskeuze laten deze jongeren zich deels leiden door banen die zij door familieleden kunnen krijgen. De jongeren maken bij elke baan zelfstandig een afweging of deze baan bij hun interesses past. De beroepskeuze van deze jongeren is bij de eerste baan voor geslachtsspecifieke beroepen bij de tweede baan zien we een verschuiving naar niet geslachtsspecifieke beroepen, bijvoorbeeld administratief medewerker.

In dit onderzoek komt de standaardbiografie alleen bij vrouwelijke autochtone en westerse allochtone jongeren voor. Voor de vrouwen is het, nadat zij een partner hebben gevonden, niet gebruikelijk om te stoppen met werken. Deze vrouwelijke jongeren blijven zelfs na de geboorte van hun kinderen werken om niet financieel afhankelijk te hoeven zijn van hun partner. De vrouwen in dit onderzoek hebben bij hun moeders gezien dat het belangrijk is om financieel zelfstandig te zijn, omdat er altijd een kans bestaat dat zij als alleenstaande moeder verder moeten. Hiermee wijken deze jongeren net als hun moeders af van het traditionele kostwinnersmodel, omdat dit deze vrouwen te veel afhankelijk van hun partner maakt.

Ondanks de geëmancipeerde houding van de vrouwelijke respondenten met een standaardbiografie, vinden zij het belangrijk om samen met een partner het ideaal van 'huisje, boompje, beestje' na te streven. De tevredenheid blijkt bij deze respondenten voornamelijk uit dat zij steeds dichterbij hun ideaal komen. Dit ideaal speelt zich vooral in het privéleven af, zij worden gelukkig van shoppen in hun vrije tijd en leuke dingen doen met het gezin.

Keuzebiografie

Jongeren met een keuzebiografie maken hun onderwijs- en beroepsloopbaankeuzes aan de hand van hun persoonlijke doelen. Zij vormen die door zelfevaluatie, gesprekken met relevante anderen (zoals docenten) en culturele tradities die zij meekrijgen van hun ouders. De culturele tradities spelen een belangrijke rol, omdat hierin de verwachtingen worden uitgesproken ten aanzien van het verloop van hun onderwijs- en beroepsloopbaan, gericht op het behalen van een goede sociale status.

De traditionele invloed op de keuzes van jongeren verschilt met de literatuur over de keuzebiografie, waarin wordt gesteld dat tradities geen bepalende rol spelen (Beck, 1992).

De keuzebiografie vinden we in dit onderzoek voornamelijk bij niet-westerse allochtone mannelijke jongeren.

Tijdens de beroepsopleiding vormen de jongeren hun persoonlijke doelen om naar carrière doelen. Voor de jongeren wordt steeds meer duidelijk welke carrièrestappen er gezet kunnen worden om hun persoonlijke doelen ten aanzien van hun beroepsloopbaan te bereiken. Bij het zetten van de carrièrestappen kijken de jongeren of die stap daadwerkelijk bij hun persoonlijkheid en het carrière doel past, door dit met hun partner of vrienden die hen goed kennen te bespreken. Dit geeft de

jongere de bevestiging dat de betreffende baan een goede keuze is. De zorgvuldige manier van keuzes maken draagt bij aan een consistente lijn in de onderwijs- en beroepsloopbaan. De jongeren met een keuzebiografie zijn tevreden met hun beroepsloopbaan, omdat zij hun beroepsloopbaan zorgvuldig opbouwen richting hun carrièredoel. Voor hen is hun carrière belangrijk en zij stellen dit centraal in hun leven. Geluk komt op de tweede plaats. De jongeren in dit onderzoek zijn tevreden met het verloop van hun carrière, omdat zij hiermee dichterbij hun carrièredoelen komen en omdat zij daarnaast voldoende tijd en financiële middelen hebben om te ontspannen.

Knutselbiografie

Een knutselbiografie komt in dit onderzoek voornamelijk voor bij vrouwelijke jongeren van autochtone en westerse allochtone afkomst. De sociale omgeving speelt een belangrijke rol voor jongeren met een knutselbiografie. De ouders van deze jongeren komen doorgaans uit een laag sociaal milieu en waren tijdens de jeugd van de jongeren vooral bezig met zorgen voor voldoende financiële middelen om rond te komen. De jongere had na schooltijd veel vrijheid en heeft de onderwijskeuzes voornamelijk zonder hulp van ouders gemaakt. De gemaakte onderwijskeuzes zijn wel verteld aan de ouders.

Vanuit de Nederlandse en westerse cultuur zijn de jongeren opgevoed met veel vrijheid, waarin geluk centraal staat. Zij hebben van hun ouders of uit hun sociale omgeving weinig doelgerichte verwachtingen meegekregen die hen houvast kunnen bieden bij het maken van onderwijs- en beroepskeuzes.

Bij het maken van de onderwijs- en beroepskeuzes laten de jongeren zich leiden door het belang dat leeftijdgenoten hechten aan onderwijs. Jongeren die onderdeel uitmaken van een vriendengroep die minder belang hechten aan onderwijs, nemen deze opvatting ten aanzien van onderwijs over. Daarnaast laten deze jongeren zich bij de onderwijs- beroepskeuzes beïnvloeden door de keuzes die hun leeftijdgenoten maken. De jongeren hebben voor zichzelf niet helder voor ogen wat hun persoonlijke doelen zijn. Op de momenten dat het moeilijk wordt in de onderwijsloopbaan (zoals de beroepsopleidingskeuze of wanneer de beroepsopleiding niet aan de verwachtingen van de jongeren voldoen) weten de jongeren niet hoe ze hiermee om moeten gaan. Zij stoppen met de beroepsopleiding en gaan werken. Het volgende schooljaar proberen zij het opnieuw door te beginnen aan een andere beroepsopleiding. Deze is vaak weer gekozen op basis van de beroepsopleidingskeuzes van vrienden. Tijdens de beroepsloopbaan worden de jongeren weer geconfronteerd met hun gebrek aan visie voor hun carrière en laten zij zich leiden door externe factoren. In dit onderzoek komt bij de jongeren met knutselbiografie als enige type biografie het gevoel van discriminatie op de arbeidsmarkt voor onder westerse allochtone en niet-westerse allochtone jongeren. Mogelijk kan dit komen door de externe factoren waar de jongeren zich door laten leiden bij hun banenkeuze.

De jongeren werken in banen die vaak onder hun niveau zijn en waar zij niet tevreden over zijn. Ze komen erachter dat de arbeidsmarkt niet volledig voor hen open ligt en dat dit een gevolg is van hun onafhankelijke keuzes. Het moment is aangebroken dat zij de gevolgen van hun quasi-willekeurige onderwijskeuzes moeten aanvaarden.

De jongeren zijn ontevreden over het verloop van hun onderwijs- en beroepsloopbaan. De autochtone en westerse allochtone jongeren hadden achteraf liever gezien dat ze een baan hadden gehad met een goed salaris. Voor de niet-westerse allochtone jongeren komt het verlangen naar een hoge sociale status bovenop de verwachting van een goed salaris. Ondanks dat zij hun onderwijs- en beroepsloopbaan liever anders hadden zien verlopen, zijn ze in hun privéleven tevreden met leuke hobby's, zoals knutselen met elektronica en vrienden om mee te ontspannen in het café of te gaan winkelen.

Bruikbaarheid van theorie over de type biografieën van Beck (1992)

Terugkomend op de onderzoeksvraag, kunnen we stellen dat we aanknopingspunten hebben gevonden in de interviews voor de theoretische kenmerken van Beck (1992).

Om de verschillen in onderwijs- en beroepsloopbaan van laagopgeleide autochtone en allochtone jongeren in de regio Rotterdam te kunnen begrijpen bieden de theorieën van Beck (1992) over de

standaard-, keuze- en knutselbiografie goede invalshoeken zoals de theoretische kenmerken van de typen biografieën om naar het verloop van hun onderwijs- en beroepsloopbaan te kijken en de tevredenheid hiermee. Via deze theoretische invalshoeken kunnen de verschillen in de onderwijs- en beroepsloopbaan beter geduid worden. De theoretische uitwerkingen van de biografieën zijn voor dit onderzoek niettemin vaak te abstract. Door deze abstracte manier van kijken naar de totale onderwijs- en beroepsloopbaan van jongeren, is het soms lastig de jongeren die kenmerken van bijvoorbeeld de knutselbiografie in de onderwijsloopbaan vertonen en kenmerken van de keuzebiografie in de beroepsloopbaan laten zien, onder één type biografie te scharen.

Du Bois-Reymond (1998) heeft de theorie van Beck (1992) vertaald naar concrete kenmerken waar de type biografieën aan te herkennen zijn. Door de meer concrete vertaling van Du Bois-Reymond (1998) wordt het mogelijk om per type biografie een bron van tevredenheid te beschrijven, te weten tevredenheid met het beroepsleven of tevredenheid met het privéleven. Vanuit deze bron van tevredenheid is het beter mogelijk om de tevredenheid met de gemaakte keuzes in de onderwijs- en beroepsloopbaan te begrijpen.

8. Discussie

In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe de conclusies uit dit onderzoek zich verhouden tot de literatuur die is gebruikt in het theoretisch kader in hoofdstuk 2. Vervolgens wordt gekeken naar de beperkingen van dit onderzoek en worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

8.1 Implicatie van onderzoeksresultaten voor theoretisch debat

In het onderzoek van Du Bois-Reymond (1998) en Beck (1992) worden verbanden gelegd tussen het milieu van herkomst en het type biografie van de jongere. Beide auteurs stellen dat een laag sociaal milieu van herkomst in verband kan worden gebracht met jongeren die zich bij hun onderwijs- en beroepsloopbaankeuzes laten leiden door tradities die hierop gericht zijn. Dit is tevens een kenmerk van de standaardbiografie.

Dit onderzoek bevestigt en beschrijft de rol van familietradities bij het maken van keuzes door jongeren met een standaardbiografie. Daarnaast vinden we het belang van culturele tradities met name terug bij de keuzebiografie. De traditionele normen, meegekregen van hun ouders gericht op het behalen van een goede sociale status zorgen ervoor dat zij hun persoonlijke doelen kunnen vormen.

Door goed te presteren tijdens de onderwijs- en beroepsloopbaan en zelfstandig bewuste en weloverwogen keuzes te maken in hun levensloop, weten deze jongeren hun persoonlijke doelen te realiseren. De jongeren met een keuzebiografie presteren over het algemeen goed op de arbeidsmarkt, waardoor zij een goede sociale status verwerven. Dit betekent dat het verband dat Beck (1992) beschrijft, namelijk dat de sociale status samenhangt met goede prestaties, bevestigd kan worden met dit onderzoek.

In de literatuur over allochtone jongeren wordt door Meijers (1991) geschreven dat allochtone vrouwen voornamelijk worden beïnvloed door de heersende culturele normen bij hun onderwijs- en beroepskeuzes. Uit dit onderzoek komt in tegenstelling tot Meijers (1991), naar voren dat allochtone en met name niet-westerse allochtone mannen zich laten beïnvloeden door de verwachtingen van hun sociale omgeving. Vooral de ouders van de niet-westerse allochtone mannelijke jongeren oefenen druk uit om goed te presteren tijdens de onderwijsloopbaan, om daarna een baan te krijgen met een hoge sociale status. Deze verwachting en de ambities van de jongeren zelf vormen de motivatie om onderwijs- en beroepsloopbaankeuzes te maken die passen bij een keuzebiografie.

Du Bois-Reymond (1998) heeft zich in haar onderzoek niet uitgelaten over de knutselbiografie. Dit onderzoek vormt met de knutselbiografie een aanvulling op haar onderzoek naar de drie typen biografieën van Beck (1992). De jongeren met een knutselbiografie zijn meestal afkomstig uit een laag sociaal milieu en proberen tijdens hun onderwijsloopbaan een keuzebiografie na te streven, wat uiteindelijk niet helemaal lukt door het maken van verkeerde keuzes.

Het onderzoek van Van den Bulk (2011) geeft aan dat vmbo-leerlingen uit Rotterdam-Zuid veelal een knutselbiografie volgen, waarin zij sterk op zoek zijn naar een hoge sociale status. Welke rol de opvoeding van de jongeren hierbij speelt, is in dat onderzoek niet onderzocht. Dit onderzoek vormt een aanvulling op het onderzoek van Van den Bulk (2011), omdat is gekeken naar de invloed van het gezin van herkomst van de autochtone, westerse allochtone en niet-westerse allochtone jongeren. De opvoedingsstijl die de jongere genoten heeft, werkt ver door in hun keuzes voor de onderwijs- en beroepsloopbaan.

Van den Bulk (2011) heeft in haar onderzoek ook aandacht besteed aan de manier waarop jongeren omgaan met het stigma dat zij hebben vanwege hun relatief lage diploma. Dit onderzoek vormt een kleine verbreding op dit deel van het onderzoek van Van den Bulk (2011), omdat jongeren met een havo of vwo diploma ook te maken krijgen met een stigma. We zien dat deze jongeren geen moeite doen om zich aan dit stigma te onttrekken via bijvoorbeeld het stapelen van opleidingen.

Deze jongeren hebben zich veelal bij hun relatief lage opleidingsniveau neergelegd en zijn gaan werken, in tegenstelling tot de jongeren uit het onderzoek van Van den Bulk (2011).

Het onderzoek van Willis (1977) stelt dat de *peergroup* waar de jongeren onderdeel van uitmaken een bepaalde houding heeft ten opzichte van de onderwijs en beroepsloopbaan. We zien in dit onderzoek dat jongeren met een knutselbiografie de *peergroup* waar zij van uitmaken, behoorlijk bepalend laten zijn voor hun opvattingen ten aanzien van voornamelijk school. Dit komt naar voren in de lage motivatie en de negatieve betekenis die de jongeren aan het belang van onderwijs geven.

Rice et al. (1980), Near et al. (1987) en Judge et al. (1998) hebben op kwantitatieve wijze het mechanisme onderzocht dat voor tevredenheid met werk en tevredenheid met privéleven zorgt. Ons onderzoek vormt een aanvulling op hun onderzoek, omdat we op een kwalitatieve manier gekeken hebben naar het mechanisme van tevredenheid. Uit ons onderzoek komt naar voren dat het in de natuur van de mens zit om te streven naar tevredenheid en dat de werking van het mechanisme ingegeven wordt door het succes dat jongeren hebben in hun onderwijs- beroepsloopbaan. Jongeren met een standaardbiografie zijn tevreden over het verloop van hun onderwijs- en beroepsloopbaan en zien dit als een middel om hun idealen in hun privéleven te kunnen realiseren. Hier is de werking van de *spillover hypothesis* zichtbaar. Deze stelt dat er een samenhang is tussen ervaringen in het beroepsleven en het privéleven.

De jongeren met een keuzebiografie die succesvol zijn, halen hun tevredenheid uit de successen die zij behalen in hun onderwijs- en beroepsloopbaan. Dit is een bevestiging van de *compensation hypothesis*, die stelt dat de mindere mate van tevredenheid met het privéleven gecompenseerd wordt door de grotere mate van tevredenheid met het beroepsleven.

De jongeren met een knutselbiografie zijn minder tevreden over het verloop van hun onderwijs- en beroepsloopbaan en wijken in hun zoektocht naar tevredenheid uit naar het privéleven. Ook hier is de *compensation hypothesis* zichtbaar. Bij deze jongeren werkt deze hypothese in tegenovergestelde richting, de mindere mate van tevredenheid met het beroepsleven wordt gecompenseerd door de mate van tevredenheid die deze jongeren uit activiteiten in het privéleven halen.

8.2 Beperkingen van dit onderzoek

In totaal zijn er zestien respondenten geïnterviewd. Er zijn veertien van deze interviews gebruikt. De interviews zijn door twee verschillende onderzoekers individueel afgenomen en uitgewerkt tot een transcriptie. Het beperkte aantal respondenten maakt dat de verdeling van mannelijke en vrouwelijke jongeren en de etnische afkomst over de drie typen biografie wisselend is.

Bij de standaardbiografie zijn geen mannelijke jongeren geanalyseerd en ook geen jongeren van niet-westerse allochtone afkomst. Bij de keuzebiografie zijn westerse en niet-westerse allochtonen jongeren geanalyseerd en ontbreken in deze analyse autochtone jongeren. Bij de knutselbiografie zijn de vrouwelijke jongeren in de meerderheid. Voor meer betrouwbare uitspraken over mannelijk respondenten zouden meer mannelijke respondenten met een knutselbiografie geïnterviewd kunnen worden. De verdeling van afkomst is bij de knutselbiografie in balans.

Door de beperkte groep respondenten is het niet mogelijk om de onderzoeksresultaten te generaliseren. Deze respondentengroep heeft wel inzicht gegeven in het mechanisme met betrekking tot de omgang met keuzes en tevredenheid. Dit maakt theoretische generalisatie van de resultaten van dit onderzoek mogelijk.

Voor de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten zou de codering van het interviewmateriaal door twee personen gedaan kunnen worden. Door de beperkte tijd en middelen zijn de interviews door één onderzoeker gecodeerd, waardoor de interpretatie van de onderzoeksresultaten door deze ene onderzoeker zijn gedaan.

Deze beperkingen kunnen een negatieve invloed hebben op de betrouwbaarheid en validiteit van de conclusies.

8.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de afstudeerscriptie voor de master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Dit onderzoek heeft interessante resultaten opgeleverd, die de moeite waard zijn om verder te onderzoeken.

Het verdient de aanbeveling om vervolgonderzoek te doen naar de standaard-, keuze- en knutselbiografie van Beck (1992) en de tevredenheid over de gemaakte keuzes in de onderwijs- en beroepsloopbaan onder een grotere respondentengroep laagopgeleide jongeren in Rotterdam. Het is van belang dat bij elk type biografie er dan zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten vertegenwoordigd zijn. Ook zal daarin de etnische herkomst van de respondenten, over de drie typen biografieën, gelijkmatiger verdeeld kunnen zijn. Het interview- en analyseproces zouden beter met meerdere onderzoekers kunnen worden gedaan, om de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek te vergroten. De uitwerking van de gevolgde onderwijs- en beroepsloopbaan op de tevredenheid voor laagopgeleide jongeren kan dan verder verklaard worden.

9. Literatuurlijst

- Akkermans (2013) *Well began is half done: Investigating the Work and Career of the Young Workforce*. Utrecht: Universiteit Utrecht (proefschrift).
- Beck, U. (1992) *Risk society: toward a new modernity*, Londen: Sage publications.
- Beck, U, Beck-Gernstein, E. (1993) Nicht autonomie, sondern bastelbiographie, *Zeitschrift für Soziologie*, 22, 3: 178-187.
- Beck, V., Fuller, B., Unwin, L. (2006) Safety in stereotypes?, *British Educational Research Journal*, 32, 5: 667-686.
- Bois-Reymond, M. Du, Poel, Y. te, Ravesloot, J. (1998) *Jongeren en hun keuzes*, Bussum: uitgeverij Coutinho.
- Bois-Reymond M. Du, Plug, W., Poel, Y, te, Ravesloot, J. (2001) En dan maar verder kijken... onderwijs- en werktrajecten van jongeren: een longitudinaal onderzoek, *Mens & Maatschappij*, 76, 1: 5-21.
- Brown, D., Mcintosh, S. (2003) Job satisfaction in the low wage service sector, *Applied Economics*, 35, 1241-1254.
- Bulk, L. Van den (2011) *Later kan ik altijd nog worden wat ik wil*, Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015) Begrippen: autochtoon, verkregen op 26 april 2015 van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=88>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015) Begrippen: niet-westerse allochtoon, verkregen op 26 april 2015 van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1013>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015) Begrippen: westerse allochtoon, verkregen op 26 april 2015 van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1057>
- Chaudron, J. (2007) 'Ze volgen hun hart bij alles wat zij doen', *Trouw*, 29 december 2007. Verkregen op 4 april 2014 van: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1434752/2007/12/29/Ze-volgen-hun-hart-bij-alles-wat-ze-doen.dhtml>
- Dornbusch, S., Ritter, P., Leiderman, P., Roberts, D., Fraleigh, M. (1987) The Relation of Parenting Style To Adolescent School Performance, *Child Development*, 58, 5 pp. 1244-1257.
- Granovetter, M. (1983) The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited, *Sociological Theory*, 1: 201-233.
- Huijnk, W., Gijsberts, M., Dagevos, J. (2014) *Jaarrapport integratie 2013*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Judge, T., Watanabe, S. (1993) Another Look at the Job Satisfaction- Life Satisfaction Relationship, *Journal of Applied Psychology*, 78, 6 pp. 939-948

Judge, T., Locke, E., Durham, C., (1998) Dispositional Effects on Job and Life Satisfaction: The Role of Core Evaluations, *Journal of Applied Psychology*, 83, 1 pp. 17-34

Keppens, G, Spruyt, B. (2013) Van occasionele tot reguliere spijbelaar: een onderzoek naar het profiel van spijbelaars en de invloed van school en omgeving op spijbelen, *Technical report*, januari 2013.

Kuijpers, M., Meijers, F., Winters, A. (2009) Loopbaanleren in de overgang van vmbo naar mbo. Verkregen op 3 april 2014 van: http://www.frans-meijers.nl/cmsuploads/1274613588_Handboek%20Effectief%20Opleiden%20MBO.pdf

Lang, F. de,(2007) Becoming One Self: A Critical Retrieval of 'Choice Biography' *Journal of Reformed Theology*, 1: 272-293

Meeteren, M. van, Engbersen, G., Marion, S. van (2009) Striving for a Better Position: Aspirations and the Role of Cultural, Economic and Social Capital for Irregular Migrants in Belgium, *International Migration Review*, 43, 4 pp. 881-907

Meijers, F. *Allochtonen en Beroepskeuze*, Rijswijk: Raad voor Studie- en Beroepskeuze.

Nijhof, G. (2000) *Levensverhalen*, Amsterdam: Boom

Near, J., Robert, W., Hunt, R. (1986) Job Satisfaction and Life Satisfaction: a Profile Analysis, *Social Indicators Research*, 19, 4 pp. 383-401

Rice, W., Near, J., Hunt, R., (1980) The Job-Satisfaction/Life Satisfaction Relationship: A Review of Empirical Research, *Basic and Applied Social Psychology*, 1,1 pp. 37-64

Valk, H., de (2004) Taakverdelingspreferenties van allochtone en autochtone jongeren in Nederland, *Mens & Maatschappij*, 79, 4: 322-347

Willis, P. (1977) *Learning to Labour: How Working Class kids get Working Class Jobs*, New York: Columbia University Press

Bijlage I

Topiclijst interviews onderwijs- en beroepsloopbaan

Algemene kenmerken van respondent: Naam, leeftijd, jaren onderwijs, jaren werkzaam op de arbeidsmarkt, woonsituatie, gezinssamenstelling

Kenmerken van ouders: opleidingsniveau en beroepsgeschiedenis van ouders, opvoedingskenmerken, ouders/ familieleden aanwezig bij opvoeding, opgroeiplaats

Basis onderwijs

- Cito-score, advies voortgezet onderwijs
- Keuze voortgezet onderwijs
- Invloed vrienden en familie op keuze voortgezet onderwijs
- Motivatie voor school
- Rolmodel
- Beroepskeuze
- Carrièredoel

Privé: hobby's, vrienden, familie omstandigheden

Middelbare school

- Prestatie/motivatie
- Profielkeuze
- Rolmodel
- Carrière doel
- Voorlichtingen over beroepsonderwijs en arbeidsmarkt
- Afronding van voortgezet onderwijs
- Invloed van factoren en vrienden (peer group)/ familie op beroepskeuze
- Discriminatie bij opleiding en stage
- Achteraf: juiste profielkeuze?

Privé: hobby's, vrienden, familie (omstandigheden)

(Middelbaar)beroepsonderwijs

- Overgang voortgezet onderwijs beroepsonderwijs
- Opleidingsrichting (wissel): bewuste keuze
- Prestaties/ motivatie
- Stage
- Carrièredoel
- Rolmodel
- Voorlichting op school over arbeidsmarkt
- Discriminatie
- Achteraf: juiste keuze?

Privé: hobby's, vrienden, familie (omstandigheden)

Bijlage II Tabel opleidingen en banen van de respondenten

Naam	Diplo- ma V.O.	1e Beroeps opleiding	2e beroeps opleiding	3e beroeps opleiding	Bijbaan	Diploma beroeps opleiding	1e Baan	2e baan	Huidige baan	Biografie
Marije	havo	Hoger Toeristisch Recreatief Onderwijs (hbo)	Kinderop-vang (mbo 3)		Cassière Jumbo	Kinderopvang (mbo3)			Kassière Jumbo	Knutsel biografie
Elisa	havo	Rechten (hbo)	PABO (hbo)		Cassière Saturn	Geen	Receptionist	Verkoper huishoudelijk Media Markt	ZZP, kralen	Knutsel biografie
Nicky	havo	PABO (hbo)	Maatschappelijk werk & dienstverlening (hbo)	Sociaal Pedagogische Hulpverlening (hbo)	Kassière Kruitvat	Geen			Teamleider verkoop Kruitvat	Knutsel biografie
Sharon	vmbo tl	Toerisme en Recreatie (mbo 3)				Geen	Verkoper Bram Ladage	Verkoper van stroopwafels	Administratief medewerker	Standaard biografie
Josemar	vmbo tl	Bedrijfsadministratie (mbo 3)			Bediening Horeca	Bedrijfsadministratie (mbo 3)	Administratiemedewerker	Klantcontact medewerker	Kok en administratief medewerker	Keuze biografie
Michael	havo	Rechten (hbo)	Integrale Veiligheid (hbo)	Middelbaarveiligheidskundige (mbo 3)	Cassière Saturn	Middelbaarveiligheidskundige (mbo 3)	Verkoper	Veiligheidskundige	Veiligheidskundige	Keuze biografie
Shira	vwo	Spaans (wo)	Antropologie (wo)	Voeding en Diëtië (hbo)	Cassière Eco Plaza	Geen			Medewerker broodafdeling	Knutsel biografie
Jeffrey	vmbo kader	Elektro (mbo 2)				Elektro (mbo 2)	Glasvezel kabellegger	Beveiliging	Pizza koerier / garderobe medewerker	Knutsel biografie
Francesca	vwo	Geen				Geen	Catering La Place		Callcenter	Standaard biografie
Roger	havo	Bedrijfsadministratie (mbo 3)				Bedrijfsadministratie (mbo 3)	Boekhouder		Administrateur financieel	Keuze biografie
Gail	vmbo tl	Bedrijfsadministratie (mbo 3)			Verkoper	Bedrijfsadministratie (mbo 3)	Crediteuren administratief medewerker		sr. Administrateur	Keuze biografie
Asma	Vmbo kader	Kinderopvang (mbo 3)				Kinderopvang (mbo 3)	Kinderopvangleidster		Werkloos	Knutsel biografie
Samira		Zorg en Welzijn (mbo 2)			Serveerster	Zorg en Welzijn (mbo 2)	barmedewerker/serveerster	Verkoper energiecontracten	Serveerster horecagelegenheden	Knutsel biografie
Gregory	vmbo tl	Detailhandel (mbo 3)				Detailhandel (mbo 3)		Winkelmedewerker	Geen, zorgen voor familie	Keuze biografie

